PISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes · juny-setembre 2015 · núm.147

1715-2015

300 anys de resistencia

Sindicat de Treballadores i Treballadors Intersindical de les Illes Balears STEI

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de l'ensenyament de les Illes Balears

EDITA:

STEI INTERSINDICAL

Sindicat de Treballadors i Treballadors Intersindical de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei.cat
E-mail:
mallorca@stei.cat
llevant@stei.cat
inca@stei.cat
menorca@stei.cat
eivissa@stei.cat

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ:
Francesc Xavier Alomar Novila
Gabriel Caldentey Ramos
Maria Camps Sintes
Francesc Cardona Natta
M. Antònia Font Gelabert
Tomàs Martínez Miró
Joana Tur Planells

COORDINACIÓ:
Montserrat Nadal

S'agraeix la col·laboració de les autores i dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ I IMPRESSIÓ:
Toni Martínez

Escola de Formació i Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:
Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

DISSENY DE LA PORTADA:
Toni Martínez

FOTOS:
Francesc X. Alomar
Catalina Barceló
Carles Cabrera
Miquel Àngel Casasnovas
Bartomeu Mestre
Maria Agustina Riera
Ensenyants Solidaris
STEI Intersindical
Internet

Els articles publicats en aquesta revista expressen unicament l'opinió de les seves autores i dels seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

ÍNDEX

4 **EDITORIAL**

5-7 **1715-2015: TRES-CENTS ANYS DE VENTS DESFAVORABLES**
DAMIÀ PONS

8-9 **300 ANYS DESPRÉS D'ALGUNA COSA MÉS QUE UNA DERROTA PER A EIVISSA I FORMENTERA**
MAURICI CUESTA I LABÈRNIA

10-12 **LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A MENORCA**
MIQUEL ÀNGEL CASASNOVAS CAMPS

13-15 **QUAN EL MAL VE D'ALMANSA... NOTES SOBRE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ**
AGUSTÍ ESCRIHUELA

16-17 **GUILLEM RIERA I ALTRES HEROIS DESCONEGUTS**
BARTOMEU MESTRE, BALUTXO

18-20 **L'EDUCACIÓ AL SEGLE XVIII. LA VOLUNTAT DE CENTRALITZAR I CASTELLANITZAR**
MANEL SANTANA I MORRO

21-24 **EL DECRETO DE NUEVA PLANTA DE MALLORCA I TIPUS DE TEXTOS EN CATALÀ EN EL SEGLE XVIII**
JOAN MIRALLES I MONTSERRAT

25 **"LA RESISTÈNCIA", UN DOCUMENTAL DE PERE SÁNCHEZ**
MONTSERRAT NADAL

26-28 **LA NARRATIVA CATALANA SOBRE EL 1714 D'ALESHORES ENÇÀ**
CARLES CABRERA

29-32 **PARLAM AMB MATEU MORRO DEL SEU LLIBRE**
MONTSERRAT NADAL

33-34 **JORNADES CONFEDERALS DE L'OM**
SECRETARIA DE LA DONA. STEI INTERSINDICAL

35-36 **EL FSM 2015, UN NOU IMPULS PER A CANVIAR EL MÓN**
JUAN CARLOS GUERRA

37-38 **LES PRESUMPTES DISLÈXIES: CONSEQÜÈNCIES NEGATIVES DELS FALSOS POSITIUS**
DAVID RIERA I ANNA SALA

39-40 **HOCUS POCUS: LA MÀGIA A L'AULA COM A EINA DIDÀCTICA**
FRANCESC XAVIER ALOMAR NOVILA

41-44 **RAMON LLULL, MESTRE DE MESTRES**
CATALINA BARCELÓ I MARIA AGUSTINA RIERA

45 **PER L'EDUCACIÓ, CONTRA EL MAL GOVERN**
M. ANTÒNIA FONT

46-47 **L'OPORTUNITAT DE CREAR ESCOLA**
MERCÈ PINYA

48-49 **GUATEMALA: UNA VIVÈNCIA PER A TOTA LA VIDA**
LOURDES CANDELA

50 **L'STEI PARTICIPA ALS ACTES DE L'ONZE DE SETEMBRE A BARCELONA**

52 **LLIBRES**

EDITORIAL

L'any 1715 va tenir lloc l'acabament de la Guerra de Successió, amb la capitulació de la Ciutat de Mallorca. Mesos després de la caiguda de Barcelona el setembre del 1714, la resistència illenca queia a mans de les tropes filipistes. Aquest fet va suposar per a les Illes Balears, i per a la resta de territoris dels antics Regnes de la Corona d'Aragó, la pèrdua de les nostres llibertats nacionals.

L'STEI Intersindical s'afegeix, amb aquest número de la revista Pissarra i moltes altres accions que s'han fet i a les quals s'ha adherit, a la commemoració del Tricentenari; i fa seves les paraules que Damià Pons, president de la Comissió Cívica del Tricentenari 1715-2015, - integrada per l'Obra Cultural Balear, el Grup Blanquerna, l'Ateneu Pere Mascaró, Ona Mediterrània, l'Assemblea Sobiranista de Mallorca, la Fundació Emili Darder, l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut d'Estudis Eivissencs, Es Majoral i Jubilats per Mallorca -, va dir quan argumentava la raó de ser d'aquesta commemoració: no només en la recreació d'un episodi històric rellevant, sinó fitant la mirada cap al futur. L'STEI també valora el compromís de les entitats i de les persones que han aconseguit divulgar el coneixement de la història, amb voluntat positiva.

Molt probablement el Tricentenari resulta una de les accions de més èxit dels darrers temps que, des de la societat civil i sense ajuts institucionals ni suports econòmics, ha assolit tanta d'implicació ciutadana. Al llarg de l'any 2015 s'han fet conferències, projeccions, taules rodones, articles de premsa, gloses, cançons, presentacions de llibres, documentals... Aquesta revista que teniu a les mans és la contribució de l'STEI a l'efemèride, amb la voluntat de conèixer la nostra història i promoure el debat d'allò que volem ser com a país, amb la visió plural i diversa dels distints territoris que, amb alguns anys de diferència, caigueren sota la bota dels borbons i les seves polítiques despòtiques i uniformitzadores.

Venim de quatre anys de Govern de José Ramón Bauzá i de Mariano Rajoy en els quals, sota l'excusa de la crisi, s'han aplicat unes polítiques laborals, socials i econòmiques que tenen uns efectes molt negatius per al conjunt de les Illes Balears: la taxa de persones desocupades és molt elevada, les rendes salarials estan per sota de la mitjana estatal, el finançament autonòmic suposa un continu espoli fiscal que impedeix inversions i prestacions per al conjunt de la població, les inversions en sanitat, educació, serveis socials no han estat les correctes per a mantenir les prestacions socials i per compensar les desigualtats socials...

En aquest context, commemoram el Tricentenari 1715-2015. Un context advers per a la ciutadania de les Illes Balears. Però, malgrat aquesta adversitat, cal posar de relleu, com feim des de fa tres cents anys, el dinamisme del nostre poble contra aquestes polítiques. Una lluita sostinguda en el temps que ha servit per impedir, frenar o retardar algunes de les mesures que es volien aplicar. Un combat en defensa de la nostra llengua, la nostra cultura i les institucions del país, com han fet els nostres avantpassats d'ençà del 1715.

La passada legislatura, presidida per José Ramón Bauzá, ha suposat quatre anys d'atacs sistemàtics a la llengua catalana a les Illes Balears, a la nostra cultura, a la bona qualitat dels serveis públics, i una lluita acarnissada en contra d'un model d'escola de qualitat, que sigui un veritable dret per als nostres infants i joves, i en català. Les formes i les actituds del president Bauzá i del seu equip de govern han tengut en tot moment tics autoritaris i de menyspreu de la diversitat cultural, que ens han recordat un estil de gestió i de mandat com en temps dels borbònics de les acaballes de la Guerra de Successió. Des de l'STEI esperam que, en l'àmbit educatiu i a la resta de sectors de la nostra Comunitat autònoma, s'imposi el seny, l'esperit de diàleg, la recerca del consens, i es posi fi a les retallades i als conflictes que encara estan pendents de resoldre.

L'STEI se suma a les paraules i als desitjos que la Comissió Cívica del Tricentenari 1715-2015 expressa al final del seu manifest: conscients de formar part d'una comunitat nacional que és depositària de drets que li són propis i de la necessitat de la seva recuperació plena, "convidam tots els ciutadans de les Balears i les seves institucions, públiques i privades de tota mena, a commemorar el Tricentenari de la defensa l'any 1715 d'aquests drets, pel benestar de les generacions actuals, sigui quin sigui el seu origen, i de les futures".

1715-2015: TRES-CENTS ANYS DE VENTS DESFAVORABLES

Damià Pons

La història veritablement important d'un país és la que ve determinada pel recorregut de les vides quotidianes dels seus ciutadans, els quals neixen, creixen i moren, treballen i es diverteixen, afronten les adversitats amb resignació o amb rebel·lia, s'esforcen per a millorar la seva situació personal i la dels seus pròxims, es mouen impulsats per la força d'unes creences o d'unes idees concretes, construeixen cases o escriuen llibres o sembren arbres, s'impliquen en les xarxes cooperatives i en els projectes col·lectius que tenen la voluntat de millorar la realitat de cada moment, creen nous coneixements i alhora transmeten els que varen heretar dels seus avantpassats, implanten innovacions tecnològiques i descobertes científiques, es comprometen amb causes múltiples que ells perceben com a importants... Tot i això, també és ben cert que la història de qualsevol país acostuma a tenir uns moments o uns fets puntuals que acaben tenint una rellevància excepcional en la mesura que contribueixen a un canvi de rumb molt profund en un sentit o en un altre.

En la Mallorca dels darrers vuit segles, segons el meu parer, hi ha hagut tres moments i fets que han tengut una gran transcendència. Sobretot perquè cada un d'ells va marcar l'inici d'un cicle històric nou que s'ha anat desenvolupant al llarg de molt de temps. Tant de temps que a hores d'ara encara continuen determinant el moment present baldament el seu origen es remunti a un passat de quasi vuit o de tres segles. Quins serien aquests tres moments o fets que han estat tan decisius en la història de Mallorca? El primer, és clar, la nostra incorporació, la de les Balears en el seu conjunt, durant el segle XIII i mitjançant una conquesta militar i el repoblament conseqüent, a l'àmbit de la catalanitat lingüística i cultural i al món religiós cristià –unes creences, amb tota la seva capacitat de construcció de cultura i de formes de vida. I també va

suposar l'adscripció geopolítica del nostre arxipèlag al món mediterrani europeu. Aquest va ser el moment fundacional del poble mallorquí talment com en l'actualitat continua existint en els seus elements més essencials. Cada any, el 31 de desembre, amb la celebració de la Festa de l'Estendard, en commemoram el seu origen.

El segon fet excepcional va succeir als inicis del segle XVIII, amb la Guerra de Successió, i, molt especialment, amb les conseqüències múltiples que se'n derivaren. Aquesta guerra va tenir una dimensió universal –l'enfrontament de les grans potències europees per aconseguir l'hegemonia comercial, militar i política-, i també va ser un conflicte entre dues dinasties –els Borbons i els Àustries- que aspiraven a heretar la Corona espanyola. Tot i això, per a les Balears, i per al conjunt dels regnes de la Corona d'Aragó, la Guerra de Successió sobretot va ser una confrontació entre dos models de poder polític i d'organització interna dels territoris peninsulars de la Corona espanyola. Més con-

cretament, va ser un conflicte bèl·lic entre la Corona de Castella i la Corona d'Aragó. Els felipistes castellano-francesos eren partidaris de l'absolutisme monàrquic i d'un estat centralitzat i uniforme. Els austracistes valencians, catalans i mallorquins, en canvi, eren partidaris d'un estat confederal i d'unes pràctiques polítiques més basades en la representativitat i en el pactisme. La capitulació de Palma l'onze de juliol de 1715, davant un exèrcit borbònic d'uns trenta mil efectius, va ser l'episodi final d'una guerra de la qual se'n derivaren unes conseqüències que tres-cents anys després encara continuen determinant la nostra realitat. Fórem incorporats a Castella –propietària i gestora en exclusiva del Regne d'Espanya- "por derecho de conquista". A partir d'aquell moment, i com varen afirmar dos intel·lectuals castellans del segle XX, "España es obra de Castilla" i, en conseqüència, "Ser españoles es estar acastellanados".

Amb la promulgació dels decrets de Nova Planta, el Regne de Mallorca, creat el segle XIII, va ser liquidat, per tant suprimides les seves institucions i les seves lleis. L'historiador Miquel S. Oliver ho va explicitar de manera ben clara, al llibre *Mallorca durante la primera Revolución* (1901): <<La Nueva Planta que, a partir de 1716, varió radicalmente el gobierno de la isla, fue sin disputa el hecho capital de su historia contemporánea. Quedó equiparado este territorio a los demás de España y reducido a la uniformidad de Castilla. Dejó de ser árbitro de sus destinos y no rigió en adelante su propia vida [...] Entonces empezó para Mallorca el verdadero período de asimilación al régimen, a las leyes, a las costumbres, a la cultura toda de

Castilla>>. Aquell poble mallorquí que tenia el seu origen en el segle XIII, va continuar existint, per una tossuderia instintiva de supervivència i per la força de la inèrcia, però des d'aquell moment va ser sotmès a un procés programat i impulsat per l'Estat que tenia com a principals objectius subordinar-lo políticament, despersonalitzar-lo lingüísticament i culturalment i explotar-lo fiscalment. Les polítiques dels governs de l'Estat espanyol dels darrers tres-cents anys, hagin estat monàrquics o republicans, conservadors o progressistes, dictatorials o democràtics, sempre han pretès imposar un model d'estat, hegemonitzat per la nació castellana, que fos centralista, uniforme i jeràrquicament radial. Des de fa tres-cents anys, cada dia de cada setmana, el govern i el parlament estatals i el BOE acumulen noves decisions que continuen perseguint aquest objectiu.

Amb la promulgació dels decrets de Nova Planta, el Regne de Mallorca, creat el segle XIII, va ser liquidat

El tercer gran fet que ha determinat la història de Mallorca i ha encetat un nou cicle –i igualment ha afegit ingredients nous als anteriors sense tancar-los del tots'ha produït, amb una impetuositat immensa, en un temps encara molt recent. En aquest cas ha tengut una dimensió de caràcter sociocultural, econòmic i demogràfic. M'estic referint a la dècada dels anys seixanta i dels inicis dels setanta, quan les Balears experimenten una transformació radical en la seva estructura profunda com a conseqüència de l'arribada del turisme de masses, del canvi demogràfic propiciat per la vinguda d'un contingent molt nombrós de població peninsular castellana, per la liberalització dels costums i dels principis morals que havien estat vigents des de l'Edat Mitjana, per l'accés als nous mitjans de comunicació audiovisuals que connecten la totalitat dels illencs de les diferents generacions amb les noves manifestacions de la cultura popular d'Occident... Tot plegat, determina que es produeixi el pas d'una societat illenca predominantment rural i de producció agrària a una altra de naturalesa urbana i molt condicionada per l'economia relacionada amb els serveis turístics. El suposat etnocentrisme històric dels mallorquins va quedar trencat en mil bocins. Cal dir, així mateix, que aquest nou cicle històric, que en gran mesura va representar una refundació de la societat tradicional, va contribuir, d'una banda, a incrementar encara més la precarietat dels elements identitaris i lingüístico-culturals catalans implantats el segle XIII i, de l'altra, no va qüestionar l'estatut de subordinació política i lingüístico-cultural que havia imposat el Decret de Nova Planta i els seus derivats legislatius i, fins i tot, en el cas de la fiscalitat, va permetre que l'Estat pogués incrementar-ne espectacularment l'espoli tenint en compte que amb el turisme va augmentar moltíssim la productivitat de les Balears.

La Guerra de Successió i les conseqüències que se'n derivaren són fora cap dubte un

dels fets més rellevants de la nostra història. En bona lògica, enguany, tres-cents anys després, haurien d'haver estat objecte d'un programa commemoratiu d'impuls institucional molt potent que tengués una doble finalitat: a) millorar el coneixement historiogràfic que a hores d'ara en tenim, propiciant noves investigacions i noves publicacions, i b) facilitant a la totalitat de la població una informació veraç sobre la Guerra de Successió i sobre les conseqüències que se'n derivaren i que encara continuen repercutint sobre el nostre present. No ha estat així, però. Les diferents institucions balears, presidides pel PP durant el primer mig any del 2015, no han volgut commemorar un tricentenari tan rellevant. Al Consell de Mallorca votaren en contra d'una proposta de l'oposició que simplement demanava que es fes una difusió d'aquells fets entre els mallorquins. L'absentisme commemoratiu del PP –el partit que representa el nacionalisme castellano-espanyol més essencialista- respon a la voluntat política d'evitar que el recobrament de la memòria d'aquell transcendental episodi històric pugui posar en evidència un fet inqüestionable: la unitat polític-institucional d'Espanya no es va fer a partir del consens i del pacte entre iguals sinó com a conseqüència de la imposició militar de la Corona de Castellà sobre els regnes de la Corona d'Aragó. Els mallorquins i els eivissencs, els catalans i els valencians, els menorquins més endavant, varen deixar de tenir les institucions i les lleis que els eren pròpies d'ençà dels segles XIII i XIV no perquè hi renunciassin voluntàriament sinó perquè varen ser obligats a fer-ho per les tropes castellano-borbòniques i per l'absolutisme monàrquic. Aquest relat històric desmunta el mite dels cinccents anys d'harmoniosa existència de la "nación española" que el nacionalisme espanyol de dreta i d'esquerra promou en tot moment. I encara hi ha una segona raó més important que explica la decisió del PP de no voler parlar de la Guerra de Successió: perquè parlar-ne podria significar que els ciutadans se n'adonassin que les conseqüències tan negatives que se'n derivaren encara continuen essent del tot operatives en l'actual cicle històric postfranquista. El fet que a hores d'ara les Balears siguin un territori sotmès de part de l'Estat a un procés constant de subordinació i de provincianització política, de minorització cultural i lingüística i de sobredosi d'espoli fiscal té el seu origen en el desenllaç de la Guerra de Successió i en les polítiques que se'n derivaren. Que els mallorquins coneguin què varen ser i què varen representar aquells fets de fa tres-cents anys és altament perillós per a l'hegemonia del nacionalisme espanyol i per a l'actual model d'estat en la mesura que desemmascara la seva legitimitat d'origen i de present i de futur.

Tanmateix, la inhibició calculada de les institucions governades pel PP no ha impedit que aquest primer mig any del 2015 hi hagi hagut a Mallorca una gran quantitat d'iniciatives destinades a commemorar els fets del 1715. La societat civil n'ha estat la impulsora. L'Obra Cultural Balear i la "Comissió cívica Tricentenari 1715-2015. Del Decret de Nova Planta al dret a decidir" han promogut la realització de desenes de conferències. Ja han sortit diferents publicacions sobre el tema –el calendari del 2015 de l'OCB, la síntesi històrica de Mateu Morro, una novel·la de Pere Morey- i n'hi ha més de previstes: llibres d'Antoni Ignasi Alomar i Bartomeu Mestre. Pere Sánchez ha estrenat el documental *La Resistència*. Ja s'han fet uns quants actes –i n'hi ha molts més de programats- commemorant episodis concrets dels fets del 1715. A la premsa, han aparegut nombrosos articles. I les revistes *Lluc* i *Pissarra* faran dossiers monogràfics sobre el tema. Una exposició ja ha començat el seu recorregut pels pobles de l'illa. Una bona partida d'ajuntaments ja han organitzat, o pretenen fer-ho, algun tipus d'acte. S'ha estrenat un espectacle musical. Una escultura de Jaume Mir ha estat instal·lada a Calonge a manera de memorial...

L'energia dels mallorquins compromesos amb el seu país de cada vegada té més potència i més capacitat de projecció sobre la societat. I la commemoració del Tricentenari de l'acabament de la Guerra de Successió ja és i serà una nova oportunitat per a demostrar-ho. ■

300 anys després d'alguna cosa més que una derrota per a Eivissa i Formentera

Maurici Cuesta i Labèrnia,
Historiador i professor d'Educació Secundària

Com a Mallorca, per a les illes Pitiüses, la coneguda com a Guerra de Successió acabava el 1715, quan les autoritats i tropes borbòniques arribaven a la ciutat d'Eivissa, el juliol. A diferència del que passà a Mallorca, a Eivissa no es detectà resistència. Les cartes estaven marcades ja per als eivissencs des del 1714, des de la caiguda de Barcelona i, encara més, des de la decisió de Carles III d'acceptar el tron de l'Imperi Austríac, el 1711.

Com a la resta dels territoris de la Corona d'Aragó, Eivissa i Formentera prengueren part per l'arxiduc Carles quan aquest presentà la seua candidatura al tron hispànic. Malgrat la decisió testamentària de Carles II (d'Àustria!) de designar el duc d'Anjou, futur Felip V, com el seu successor a la Monarquia Hispànica, austríacs, anglesos i holandesos donaren suport a un altre hereu familiar directe: l'arxiduc Carles d'Àustria. Malgrat la coronació de Felip V, el 1703 Carles III era reconegut com el rei dels nostres territoris i de la resta de la Monarquia Hispànica. I és que els regnes d'Aragó, de València, de Mallorca (les actuals illes Balears) i el Principat de Catalunya malfiaven del model absolutista que importava Felip V (IV d'Aragó) de França, el qual no faria més que rematar els intents maldestres de centralització política que es venien donant des del segle XVII. Els temors de les autoritats illenques es varen veure ratificats amb la publicació dels Decrets de Nova Planta per als regnes de València i d'Aragó, el 1707, un cop les tropes borbòniques entraren en aquelles terres. La pèrdua de furs i privilegis dictats per un monarca que actuava conforme el "dret de conquesta", presagiaven la mateixa actuació per a aquestes illes en cas de derrota militar. A més, la forta repressió sobre valencians i aragonesos va córrer com la pólvora.

Cal reconèixer que els esdeveniments bèl·lics pràcticament no afectaren Eivissa i Formentera, situades perifèricament respecte els principals escenaris de la conflagració. A més, el nou virrei nomenat per Carles III (Joan Antoni de Boixadors, comte de Savallà) deixà clar, en arribar el 1709, que respectaria les llibertats i privilegis insulars. La caiguda de places austriacistes valencianes i catalanes menaren diverses persones a refugiar-se a Eivis-

sa, empitjorant les difícils condicions de vida de l'illa. Condicions millorades parcialment per la baixada del preu del blat, a la qual compra la Universitat havia de destinar grans quantitats. Aquesta institució estava immersa en un gran problema, atès que havia arrendat l'explotació de les salines a un comerciant genovès, Giovanni Battista Visconti, qui havia promès als eivissencs en compensació la venda més barata de productes de primera necessitat.

Com a la resta de territoris de la Corona d'Aragó, l'acceptació de l'arxiduc Carles del tron imperial austríac, el 1711, i la renúncia corresponent al tron hispànic arran de la signatura dels tractats d'Utrecht (1713) i de Rastatt (1714), foren uns cops molt durs, pràcticament definitius per a les aspiracions de conservació d'un marc jurídicopolític propi. Malgrat les promeses de Carles d'Àustria de seguir donant suport a les aspiracions legítimes d'aquests regnes, i del paper cabdal en aquest sentit que jugà la seua muller, la reina governadora Isabel Cristina de Brünswick, la situació d'orfandat era plena. Teòricament les tropes austriacistes havien d'abandonar les seues posicions i s'arribà a plantejar que les d'Eivissa ho fessin el juliol del 1713, cosa que no arribà a succeir. Els diputats del General des de Barcelona demanaren resistència i col·laboració.

La caiguda de Barcelona, el setembre de 1714, en la qual defensa participaren tropes illenques, fou el cop definitiu. Poc després queia el que romania lliure de Catalunya, Mallorca i Eivissa i Formentera. Menorca, des del 1708, ocupada per tropes britàniques, no patiria les conseqüències que estaven a punt de caure sobre la resta de les illes Balears.

D'entrada, una guarnició militar borbònica s'establí a la plaça d'Eivissa per controlar el territori recentment conquerit. De seguida es posà en marxa la maquinària de les reformes borbòniques, desplegant-se durant la primera meitat del segle XVIII. Com a part integrant del Regne de Mallorca, afectarien les illes Pitiüses les disposicions del Decret de Nova Planta corresponent que signà Felip V el 1716.

A instàncies del cavaller Claude-François Bidal d'Aspheld, comandant de les tropes borbòniques, i després de les ocupacions pacífiques de Mallorca i les Pitiüses, s'aplicà la Nova Planta, amb un cert marge de maniobra per actuar respecte de Madrid. De la plaça d'Eivissa en seria governador l'irlandès Daniel O'Sullivan. Annexionades a la Corona d'Espanya, automàticament es perderen tots els privilegis que diferenciaven els habitants illencs dels de la resta de l'estat. Entre altres canvis immediats s'acabà amb el d'estrangeria, els càrrecs de govern insulars passaren a ser fidels a la causa filipista, s'hi instaurà la Reial Audiència com a representant de l'Estat (dirigida pel capità general, i de la qual, els seus membres havien de ser forans, excepte alguns oïdors que farien funcions de traductors). Totes les institucions i càrrecs anteriors foren suprimits, desapareixent la Universitat d'Eivissa (que englobava també Formentera i que existia des del 1299), el Gran i General Consell i el seu sistema d'elecció estamental de sac i sort. En el cas eivissenc, la substituí l'Ajuntament d'Eivissa, constituït per regidors perpetus elegits pel governador i que operaria documentalment en llengua castellana. No sempre els canvis foren immediats. En aquest sentit convé tenir en compte que l'Ajuntament d'Eivissa rebrà diverses amonestacions des de instàncies superiors perquè alguns dels seus documents encara se substanciaven en llengua catalana, prova d'una inèrcia social dels membres i funcionaris del Consistori.

Altres canvis passaren per la figura de l'intendent, administrador econòmic dels béns de la corona i de la supervisió de les dotacions militars, tropes foranes i que tendrien una doble funció: protecció de possibles atacs i repressió de la possible resistència local.

Començava per a Eivissa i Formentera un període molt llarg de pèrdua d'autogovern

Malgrat tot, el cos legislatiu propi (drets civil, mercantil, processal i penal) continuà vigent, arribant als dies actuals en un millor estat que en altres territoris que havien comptat amb dret propi. Judicialment, l'Audiència de Mallorca resolia els plets i allí s'hi havia de destinar els eivissencs, malgrat hi hagués un representant per a la primera instància, a Eivissa.

Econòmicament, la Nova Planta durà aparellat un canvi notori, el traspàs de la titularitat de les salines d'Eivissa i de Formentera a la corona hispànica. Es posava fi a la principal font d'ingressos per a les institucions locals i a la possibilitat d'anivellar la balança de pagaments. A més, comportava la fi de l'emissió de moneda pròpia, nous impostos (un d'un 15% sobre les importacions estrangeres). També finalitzaven els ingressos per als dos consenyors feudals de l'illa, l'arquebisbe de Tarragona i l'ardiaca de Sant Fructuós. Recordar que les salines deixaran de ser reials el 1871 (Eivissa) i el 1873 (Formentera), per passar a ser propietats privades, fins ara.

Quina resistència oposaren els pacífics habitants de l'illa a les noves autoritats i als canvis imposats? No massa, encara que cal recordar dues conspiracions promogudes per cercles senyorials i eclesiàstics molestos amb les transformacions. Una, el 1716, cercant un suport carlista que era impossible per la derrota militar. L'altre, el 1717, oferint als britànics un tracte similar al dispensat a Menorca, possibilitat que descartaren aquells amablement.

En síntesi, començava per a Eivissa i Formentera un període molt llarg de pèrdua d'autogovern (no recuperat, i parcialment, fins finals dels anys 1970), d'intent d'assimilació a la nació espanyola de matriu castellana, d'homogeneïtzació amb la resta de territoris de la Corona Hispànica, d'intent de castellanització lingüística, etc.

Com a epítet, em permetin la recomanació de la lectura d'una magnífica obra per endinsar-se en l'ambient de l'època: *Victus*, d'Albert Sánchez Piñol, de la qual una continuació és de propera aparició.

Malgrat les moltes repercussions de les conseqüències de la Guerra de Successió, a hores d'ara, maig de 2015, només l'Institut d'Estudis Eivissencs està organitzant actes en commemoració del Tricentennari. Mentre hi ha persones disposades a fer-ne difusió i memòria del succeït, les institucions locals romanen en un desesperant silenci. Confiam en què properament també hi puguin haver celebracions amb suport institucional. ■

LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A MENORCA

Miquel Àngel Casasnovas Camps

Hi ha episodis de la història de Menorca que ultrapassen el caràcter meramente insular per incardinar-se en la història general. Un d'aquests episodis és la Guerra de Successió, un conflicte per a la comprensió del qual cal tenir en compte el seu doble vessant de guerra per l'hegemonia a Europa, d'una banda, i de conflicte civil i dinàstic dins els regnes de la monarquia hispànica, d'altra banda. I l'episodi menorquí de la guerra de Successió té unes clares connotacions europees arran, sobretot, de la posició estratègica de Menorca i l'interès que l'illa suscitava tant a Anglaterra com a França.

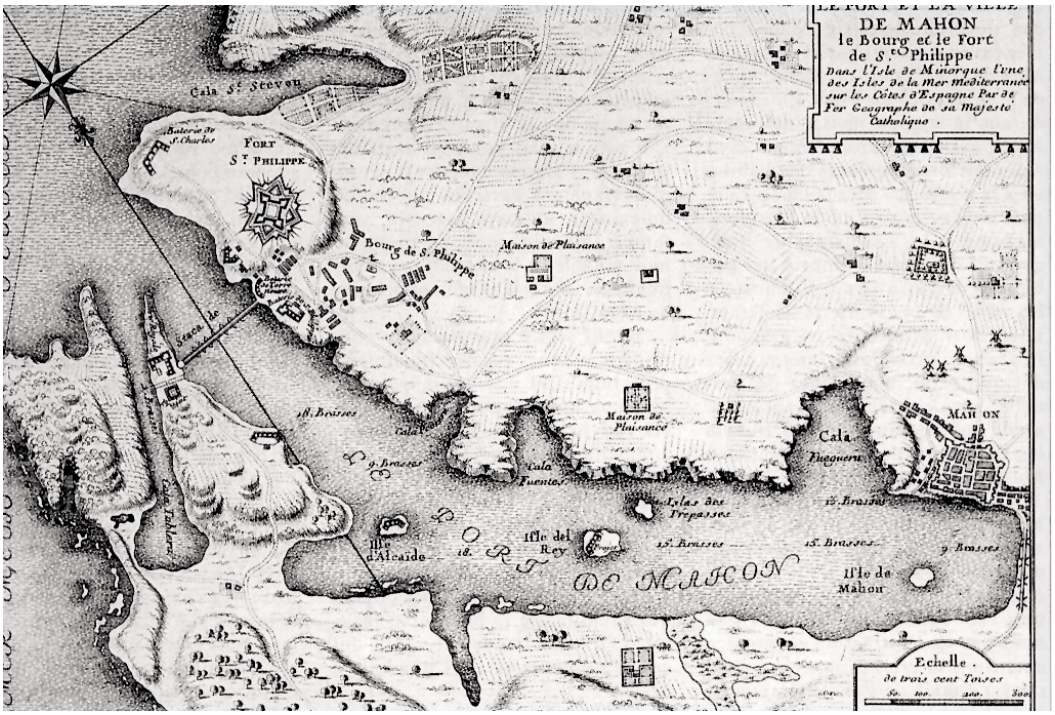

Mapa del port de Maó, al començament del segle XVIII

Els menorquins no es van mostrar gaire entusiastes davant del canvi de dinastia. Havien celebrat amb la pompa acostumada els funerals per l'ànima de Carles II, però donaren llargues a l'hora d'organitzar festes per l'entronització de Felip V de Castella i IV d'Aragó. Més encara, els jurats al·legaren que davant dels temps calamitosos que s'auguraven, més valia organitzar rogatives que no festes. Tanmateix, el 6 de setembre de 1701 la Universitat General nomenà síndic Gabriel Squella amb la missió de traslladar-se a Mallorca per jurar fidelitat al nou monarca, representat pel virrei, i rebre, en contrapartida, la confirmació dels privilegis i franqueses de Menorca.

Aviat els negres presagis s'acompliren i la guerra entre la Gran Aliança i els Borbó esclatà el maig de 1702. Atès el perill d'atac, Felip V ordenà l'enviament d'homes, municions i armament, així com el reforçament de les fortificacions de l'illa. El govern francès, per un altre costat, començava a adonar-se de la importància de Menorca, sobretot arran de la penetració de l'armada angloholandesa a la Mediterrània. Lluís XIV mostrava una preocupació creixent per la situació menorquina i el setembre de 1705 envià un batalló d'infanteria de marina sota el comandament del capità de navili La Jonquière, el qual arribà a Menorca a finals d'octubre. Aleshores ja havia esclatat la revolta austracista als regnes de València i Aragó i al Principat de Catalunya. Carles III fou proclamat rei a Barcelona i prometé defensar els furs i privilegis dels regnes de la Corona d'Aragó.

Mentrestant, a Menorca s'havia consolidat un sòlid partit austracista que mantenia estretes connexions amb Barcelona. Hi jugà un paper clau el bisbe de Solsona, el menorquí Guillem Gonyalons, un dels eclesiàstics més prominents de la cort austriacista. A l'inici de la tardor de 1706 l'ambient preludiava l'esclat d'una revolta, especialment després que el setembre la poderosa flota angloholandesa de l'almirall Leake forcés la submissió de Mallorca i les Pitiüses a l'autoritat de Carles III. Però Leake abando-

nà la Mediterrània sense intentar la capitulació de Menorca, per bé que podia al·legar l'avançat de l'estació i l'existència d'una nombrosa guarnició a Sant Felip.

Tot i no disposar del suport de la marina anglesa, els austriacistes menorquins decidiren passar a l'acció. La sublevació austracista, encapçalada per Joan Miquel Saura i Morell, esclatà en la nit del 19 al 20 d'octubre de 1706. Saura, que s'havia apoderat sense cap problema de Ciutadella —prèviament abandonada per la migrada guarnició borbònica— forçà els jurats de la Universitat General a reconèixer Carles III com a rei legítim. L'endemà, tota l'illa reconeixia Carles III, però amb una important excepció: el castell de Sant Felip, defensat per una nodrida guarnició comandada pel governador Diego Leonardo Dávila i el capità La Jonquière. La revolta austracista gaudia d'un ampli suport popular les causes del qual són múltiples i complexes i van des de les tensions entre els distints grups socials fins al desig de mantenir incòlumes els furs i privilegis de l'illa, passant pel sentiment antifrancès i l'estrangulament econòmic que la situació de guerra havia generat bloquejant el comerç illenc. Aviat la Universitat General reclutà un exèrcit de voluntaris que, unit als desertors de la guarnició borbònica i a alguns reforços arribats des de Mallorca, posà setge al castell de Sant Felip.

Malgrat l'entusiasme de l'exèrcit menorquí (entre 1.400 i 2.800 homes, segons les fonts), sense ensinistrament ni disciplina militar, mal armat i mancat d'artilleria, no bastava per prendre una sòlida fortalesa defensada per centenars de soldats professionals. Dávila i La Jonquière demanaren ajut a Madrid i París i quedaren a l'espera dels reforços que permetrien invertir la situació. A mesura que les setmanes transcorrien el manteniment del setge començava a pesar com una llosa damunt de les malmeses finances dels municipis, els quals hagueren de recórrer a l'endeutament i a mesures fiscals extraordinàries.

En realitat, el temps corria a favor dels borbònics. L'u de gener de 1707, un comboi francès escortat per tres navilis de guerra sota el comandament del comte de Villars, fondejava al port de Maó portant un batalló de reforç. El dia 3, el governador Dávila envià un ultimàtum als jurats de Maó instant a la rendició amb la promesa d'un perdó general, però no fou obeït. Dávila, doncs, decidí de passar a l'acció i el 5 de gener un exèrcit francoespanyol comandat pel comte de Villars, amb uns efectius d'uns 1.300 soldats, sortí de Sant Felip per dirigir-se contra les línies austracistes. La batalla es lliurà en terres de l'alqueria de Biniatap durant gairebé tota la jornada del 5 de gener i, malgrat la resistència inicial, els austriacistes menorquins s'hagueren de retirar precipitadament. Els austriacistes havien tingut dos centenars de baixes, entre morts i ferits; l'exèrcit de Dávila, per la seva part, havia perdut 71 homes.

El 6 de gener, de bon matí, les tropes borbòniques ocuparen Maó. L'endemà, els jurats d'Alaior i des Mercadal juraven fidelitat a Felip V després de veure's amenaçats amb el sacrifici dels ramats i la destrucció dels sembrats i pastures. Aleshores la resistència austracista ja s'havia esfondrat: el castell de Sant Antoni de Fornells havia estat abandonat i els principals caps de la revolta escaparen a Mallorca. Les tropes borbòniques acampades a Ferreries, comandades ara per La Jonquière, reberen la capitulació dels emissaris de Ciutadella. La Jonquière va ser generós amb les condicions per tal d'acabar ràpidament amb la sublevació i obtenir la rendició de la capital.

Retrat del general James Stanhope

Dávila entrà a Ciutadella el 15 de gener i aviat demostrà la seva intenció d'incomplir els pactes signats per La Jonquière en considerar-los excessivament benignes. Tots els béns dels rebels presos i absents, així com les propietats dels mallorquins situades a Menorca —incloses les rendes capitulars i episcopals— foren confiscades i s'imposaren quantioses multes a alguns menorquins que s'havien destacat en la revolta. No foren pocs els que, ensumant que la situació podia empitjorar, sol·licitaren poder sortir de l'illa. La repressió (que va incloure alguna execució) va anar acompanyada de la recompensa dels pocs elements que s'havien destacat en la defensa del partit borbònic.

Però Dávila encara no estava satisfet. El governador necessitava un pretext per a desfermar, encara amb més rigor, la repressió que esclafés definitivament el partit austriacista. El 23 de març el governador va rebre infor-

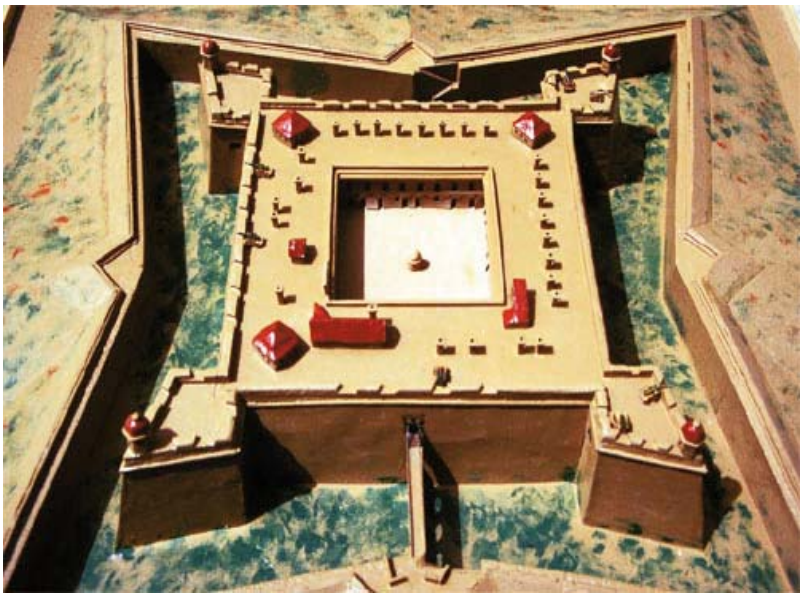

Maqueta del castell de Sant Felip

mes (reals o suposats) de que s'estava congriant una segona revolta austracista que presumptament havia d'esclatar el 25. Amb el pretext d'avançar-se a la revolta, els soldats del governador empresonaren dotzenes de sospitosos per tota l'illa. Dávila ordenà execucions, empresonà hostatges i requisà armes i municions. Molts dels capturats foren torturats per aconseguir més delacions i, finalment, també executats. Dávila confiscà els béns dels detinguts i enderrocà algunes cases perquè servís d'exemple i advertència. En total hi hagué 36 condemnats a mort, que foren penjats a la forca, 6 condemnats a galeres i 14 desterrats. 24 frares i clergues foren deportats a Toló.

Com a culminació de la repressió, Dávila anul·là els privilegis de l'illa. Tot i que el governador havia actuat en aquest sentit per pròpia iniciativa, tant el govern francès com l'espanyol aprovaren expressament les seves mesures. Lluís XIV es congratulà per haver-se aprofitat l'ocasió per privar els habitants de Ciutadella dels privilegis conservats en la primera capitulació i dels quals s'han mostrat indignes .

La resta del 1707 i la primera meitat del 1708 Menorca va viure sota el règim militar que havia imposat Dávila. Així i tot el governador no estava tranquil i temia nous aixecaments dels menorquins. Durant tot aquest temps no cessà de demanar ajut militar, tant a Espanya com a França, si bé les seves peticions no foren ateses. Els menorquins, per la seva banda, contestaren amb la resistència passiva. Però l'autèntic perill era un atac procedent de l'exterior. A tal efecte, es reforçaren les defenses de Sant Felip; aquestes obres foren pagades amb els diners que s'havien obtingut de les multes i confiscacions dels menorquins represaliats.

Mentrestant, Carles III ja havia decidit la conquesta de Menorca. El principal impulsor de l'expedició havia estat el general anglès Sir James Stanhope, el qual creia vital l'obtenció del port de Maó per facilitar que una part de la flota anglesa hivernàs a la Mediterrània. Al començament de setembre, les autoritats borbòniques de Menorca reberen notícies alarmants que confirmaven la imminència d'un atac austracista. Dávila convocà els jurats i batles dels municipis menorquins per demanar la seva ajuda. En realitat van ser molt pocs els menorquins que van fer costat a Dávila en aquells moments. Únicament els col·laboracionistes que s'havien beneficiat amb càrrecs i béns van acudir a la crida del governador.

El 12 de setembre es van albirar els primers vaixells aliats davant les costes de Menorca. El desembarcament de les tropes austracistes, comandades pel mateix general Stanhope, desembarcaren a Alcalfar els dies 14 i 15. Es tractava d'un exèrcit d'uns 3.000 homes que en realitat era una mescla heterogènia de soldats i infants de marina britànics, espanyols, italians i portuguesos de l'exèrcit de Catalunya, amb algun contingent mallorquí facilitat pel virrei austracista, comte de Savellà. Els menorquins es bolcaren en auxiliar l'exèrcit invasor i proclamaren novament Carles III.

Novament l'únic reducte borbònic de l'illa era el castell de Sant Felip. Sense sotmetre la fortalesa a un setge formal, el 28 de setembre Stanhope passà a l'atac i aviat fou pres el mur que encerclava el raval. Desbordada la primera defensa, una allau de defensors i gairebé tota la població civil del raval es precipità a l'interior de la fortalesa. Molts soldats borbònics aprofitaren per desertar. Desmoralitzats, els caps de la defensa optaren per capitular. Al capvespre del 29 es signaven les capitulacions definitives. Per tal d'enllestir l'afer amb rapidesa, Stanhope acceptà gairebé totes les condicions dels defensors. Pocs dies després Dávila, La Jonquière i els seus homes, juntament amb els col·laboracionistes illencs més destacats, sortiren de l'illa a bord de vaixells anglesos.

Els menorquins celebraren amb gran alegria el retorn al domini de Carles III. Els furs i privilegis foren restablerts i es va reprendre la vida institucional. La guerra, però, continuava i el seu final tindria un desenllaç imprevist. Molt lluny, a les cancelleries europees, s'estava dibuixant un nou mapa d'Europa. L'any 1711 Carles III fou proclamat emperador germànic amb el nom de Carles VI i es traslladà a Viena. Ara Anglaterra advocà pel reconeixement de Felip V, però amb condicions. Cap al 1712 els preliminars de la pau estaven pràcticament enllestits. Menorca, juntament amb Gibraltar, passaria a la reina Anna de la Gran Bretanya. El 9 de novembre de 1712 el duc d'Argyll, plenipotenciari de la reina Anna, arribava a Menorca per prendre possessió de l'illa. L'acompanyava el coronel Richard Kane en qualitat de tinent governador. Les autoritats menorquines, convocades al castell de Sant Felip, s'hagueren d'enfrontar amb els fets consumats: els britànics havien vingut per a quedar-se definitivament. El 13 de juliol de 1713, a la ciutat holandesa d'Utrecht, Espanya i Gran Bretanya signaven la pau. L'article 11è deia: El rei Catòlic cedeix també a la Corona de la Gran Bretanya l'illa de Menorca, el port, ciutat i fortalesa de Port-Mahon, amb iguals condicions que Gibraltar i que en cas d'alienar-la se li doni en primer lloc a la Corona d'Espanya . S'obria així una nova etapa de la història de l'illa. ■

Quan el mal ve d'Almansa... Notes sobre la Guerra de Successió

Agustí Escrihuela,
membre de STEPV-IV i historiador

La Guerra de Successió s'inicia en 1701, després de la mort de Carles II, instigada per Anglaterra, defensora de la política d'equilibri europeu. La guerra comença com un conflicte europeu i amb posterioritat passarà a la Península. Concretament, en 1705 començaren les rebel·lions austracistes al País Valencià. Va ser Dènia, l'agost d'aquest any, després del desembarcament del destacat austracista Joan Baptista Basset, la primera ciutat del País Valencià que va proclamar rei Carles III, l'arxiduc d'Àustria. La rebel·lió contra el Borbó anà escampant-se ràpidament per tot el Regne amb una gran rapidesa. Les causes que portaren el Regne de València a donar suport al bàndol austracista, bàsicament són tres:

- L'arxiduc Carles suposava la continuïtat de la Casa dels Àustria, i amb això la pervivència de l'ordre institucional existent des de la fundació del Regne de València per Jaume I, davant el centralisme i l'absolutisme borbònic personificat en la figura del seu pretendent, Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França, màxim representant de l'absolutisme monàrquic a Europa.
- Un altre factor important d'oposició al nou monarca és el tradicional enfrontament entre la Corona d'Aragó i el Regne de França. Rivalitat que té l'origen en l'edat mitjana i que, d'alguna manera, es veu agreujat amb el tractat dels Pirineus de 1659, en què el Rosselló, el Conflent i la Cerdanya passaven al domini francès. La frontera s'estableix als Pirineus, la Corona d'Aragó ha perdut la integritat territorial, en especial Catalunya. Altres factors s'uneixen per incrementar aquesta animadversió envers el que és francès: el bombardeig d'Alacant en 1691 per part de l'esquadra francesa. Finalment, el dar-

rer element que cal tindre en compte és, a la primeria de la guerra, la prohibició de comerciar amb anglesos, holandesos i l'Imperi que fa que es perden mercats tradicionals per als comerciants, en benefici dels comerciants francesos.

- Per últim, la promesa d'abolició dels drets senyorials feta pels emissaris de l'arxiduc Carles. Basant-se en aquesta promesa, els vassalls de les terres de senyoriu, van veure la possibilitat de plantejar una sèrie de reivindicacions davant de la noblesa terratinent. Va ser una mesura molt atractiva per als camperols valencians. En aquest sentit tenim que la revolta també té un component de revolta camperola. No va ser la causa més important, ja que, tot i no complir la promesa feta pels emissaris, la revolta austracista no va perdre força, no es donaren desercions entre els camperols. Aquesta promesa era molt difícil de complir. (En veritat això suposava buscar-se com a enemiga la noblesa i l'arxiduc no podia posar-se en contra dels membres del seu estament social.)

El 25 d'abril de 1707, dos anys després de l'inici de la rebel·lió contra Felip d'Anjou, a Almansa, la desfeta de l'exèrcit austracista és total. Com diu la cançó d'Al Tall... l'exèrcit borbó, al de l'Àustria va véncer d'un colp... . Les restes de les tropes austracistes, i el mateix Carles III abandonen el País Valencià. Amb això, el camí cap a València queda lliure, sense resistència de cap mena. El Cap i Casal es va sotmetre ben prompte davant de la falta d'ajuda per part de l'exèrcit austracista, malmès després dels fets d'Almansa.

De tota manera la derrota d'Almansa, tot i obrir el camí cap a la conquesta del Regne de València no suposa la fi de la resistència de la facció austracista, com diu la Dra. Carmen Pérez Aparicio, ben al contrari ... *és el nucli de partida de la resistència austracista* . Apareixeran focus de resistència en algunes ciutats importants del Regne, fàcilment defensables, llocs on acabaran refugiant-se molts dels principals austracistes. Són ciutats com Xàtiva, Alcoi, Dènia, Alacant, Morella. La resistència es dóna, bàsicament, com a reacció a la política repressiva del nou rei en el territori acabat de conquerir.

La derrota d'Almansa, tot i obrir el camí cap a la conquesta del Regne de València no suposa la fi de la resistència de la facció austracista

Que l'austracisme no perd espenta després d'Almansa també ho demostra el fet que encara trobarem dos intents de sublevació més al Regne de València contra el Borbó: un en 1708 i un altre de més important en 1710, que van fracassar. Tots dos intents en moments en els quals s'intensificava l'ofensiva borbònica a Catalunya. Hi havia, doncs, una relació permanent entre els austracistes del Principat i del País Valencià.

Des d'un primer moment van quedar clares quines eren les intencions de Felip V envers els seus súbdits revoltats. Les tropes borbòniques entraren al País Valencià a sang i foc, com ho mostra la repressió sofrida per Xàtiva. Després de la conquesta de la ciutat de València, D'Asfeld encetarà el setge de Xàtiva que, després d'una ferotge defensa, haurà de rendir-se el 24 de maig. La resistència del castell encara durarà tres setmanes, fins al 12 de juny, en què, finalment, es rendeix. El càstig a tan ferotge defensa no es farà esperar, i si la defensa va ser acarnissada, més dura va ser la resposta del rei. El 17 de juny de 1707 s'executa l'ordre reial: la ciutat serà cremada, els seus habitants deportats, confiscats els seus béns i, per acabar-ho d'arredonir, la ciutat veurà canviat el nom pel de Colonia Nueva de San Felipe, nom que li perdurarà, oficialment, fins a les Corts de Cadis. De res van servir els intents, per part de la Diputació de la Generalitat i la mateixa ciutat, d'obtindre la supressió de l'ordre del rei, D'Asfeld va complir escrupolosament les ordres del rei . Es tractava que servira d'escarni i d'aquesta manera afeblir la resistència austracista. No va servir de res, ben al contrari, altres ciutats encara resistirien, com hem dit més amunt, més d'un any.

La repressió al País Valencià comença en el mateix moment en què les tropes borbòniques entren a les terres valencianes. Es caracteritza per ser la més cruenta de tots els Països Catalans. Tot i ser el territori que menys oposició presenta, el que més prompte cau en mans de l'exèrcit borbònic, a la rendició de València amb la finalitat

d'apaivagar els ànims del nou rei, és sobre el que caurà amb més contundència la ira de Felip V. I és que Quan el mal ve d'Almansa... .

La primera mesura que pren el nou govern després de la conquesta de València, el 8 de maig de 1707, davant de la por d'una nova revolta i dins de l'estat de guerra que s'hi viu, és el desarmament general de tota la població. Tota la població té prohibida la possessió d'armes, sota pena de mort. Sembla que la població no va respondre de bon grat a l'ordre de lliurament de les armes i molts les amagaren. I d'Asfeld va ordenar l'escorcoll de cases.

Amb tot, 1708 serà un moment decisiu per a posar fi als focus de resistència antiborbònics. Aquest any Tortosa, clau en les comunicacions entre les places resistents del País Valencià i el Principat, cau en mans de l'exercit borbònic. Les comunicacions queden tallades i, en especial, Dènia i Alacant es veuen privades d'aprovisionament. El novembre d'aquest mateix any es rendirà Dènia i l'abril del 1709 ho farà Alacant.

Abundant en la repressió, el 29 de juny de 1707, dotze dies després de la crema de Xàtiva, Felip V dicta el Decret de Nova Planta. Al·legant el *justo derecho de conquista*. El Decret declarava abolits els furs i ordenava la implantació de les lleis castellanes. Aquesta mesura no va ser ben vista ni pels partidaris de l'arxiduc Carles, ni tampoc pels partidaris del Borbó. Tant maulets com botiflers protestaren davant de la mesura i demanaren la revocació del decret, que no va tindre lloc.

Acompanyant la nova legislació castellana s'introduïren els impostos castellans i les contribucions especials de guerra. Tots ells se sumaren als impostos ja existents amb anterioritat, raó per la qual la càrrega fiscal a què quedaren sotmesos els valencians era insuportable. Tots aquests impostos tenien com a finalitat sufragar la guerra a Catalunya. Arribarà un punt en el qual la ciutat de València, davant de la impossibilitat de fer front a càrregues tan feixugues, elevarà la seua protesta al rei.

Un altre factor que particularitza la Nova Planta valenciana enfront de les de la resta dels Països Catalans és l'abolició total del dret privat valencià. Tant al Principat com a les Illes el dret privat serà respectat en part.

La persecució dels autracistes va fer que grups de dissidents es refugiaren a les muntanyes en llocs de difícil accés, eren els coneguts com a miquelets. Aquests grups es dedicaren, entre altres coses, al bandolerisme: en aquest vessant les seues accions anaven dirigides a segrestar i robar els partidaris dels borbons, botiflers. Però també actuaren com a guerrilles i en aquest sentit el seu objectiu era atacar els combois d'aprovisionament de l'exèrcit borbònic. Aquestes partides estaven formades per maulets i les restes de l'exèrcit austracista que havien quedat aïllats durant la retirada.

S'ha de dir que, en tot moment, tant maulets, botiflers com les autoritats borbòniques valencianes intentaren restituir els furs i deslliurarse de la legislació castellana. Fins i tot demanaren en diverses ocasions la restitució del dret privat valencià, aigual que passava al Principat i les Illes, però en cap moment van ser satisfetes aquestes reivindicacions. ■

Guillem Riera i altres herois desconeguts

Bartomeu Mestre i Sureda, Balutxo

Herois de Mallorca, herois catalans que, en les hores greus, us dàreu les mans fent, del vostre exemple, sagrada costum jo us tinc en ma vida de guia i de llum!

Jo sóc català

(**Pere Capellà**, 1935)

Decidir cap a on volem anar reclama saber abans qui som i d'on venim. La *Guerra d'Ocupació*, com l'anomena l'excel·lent historiadora **Eva Serra**, constitueix un dels fets més transcendentals de la nostra història i, malgrat tot, és pràcticament desconeguda, perquè ens ha estat deliberadament amagada o, pitjor que això, manipulada. Segons **Àngel Guimerà** "la llengua i la història són els botins més preuats a l'hora de sotmetre un poble". Des de l'escola, al llarg de 300 anys i amb independència dels governs, s'imposa el discurs dels vencedors. Resulta de gran complexitat resumir en un article el significat d'una guerra que ens usurpà la sobirania i ens esquarterà la nació. Pot ser entenedor personalitzar-ho en la figura del talaier **Guillem Riera**, rescatat de dins la pols dels arxius.

Gairebé set mesos després de caure Barcelona, dia 4 d'abril de 1715 hi va haver un intent de desembarcament borbònic a Mallorca. Un jove artiller, des de la seva talaia de defensa, a la Torre del Serral dels Falcons de la costa de Manacor, albirà com s'acostaven tres grans vaixells felipistes. Va sonar el corn per avisar a la manera dels maulets i, a la correguda, acudiren trenta homes de la contrada amb trabucs i ballestes a enfortir la resistència. Els borbònics, des dels seus vaixells, arriaren llanxes

amb devers tres-cents soldats francesos ben armats. Amb el petit canó de la torre, un falconet que disparava bales com una taronja, **Guillem Riera** va posar-se a disparar sense aturall i, gràcies a la precisió, espantà les barcasses. Desconeixedors de les limitades forces que els disparaven des de la costa, els atacants tornaren en-

Placa en record de Guillem Riera a la torre dels Falcons de Porto Cristo

Acte en record de Guillem Riera de dia 4 d'abril de 2015 a Porto Cristo

filar-se als vaixells i fugiren. Mentre, des de terra, els maulets mallorquins, no donaven descans als arcabussos i a les ballestes. **Guillem Riera**, tampoc no s'aturà, però el petit canó, tan calent com estava, va rebentar i el talaier morí a l'acte.

El desenllaç final de la guerra sepultà la memòria del màrtir. L'episodi apareix, lacònic, al *Cronicon Mayoricense* sense indicar el nom del mort (diu "el torrero"). Ha calgut gratar els arxius per descobrir que l'any 1696, la Torre del Serral dels Falcons estava assignada als germans **Bartomeu** i **Melcior Riera**, "talaiers" de malnom. Dia 10 de setembre de 1701, els torrers eren dos fills dels anteriors: **Guillem** i **Sebastià**. L'any 1711 el torrer únic era **Guillem Riera**, auxiliat a les guàrdies per son pare, **Bartomeu**, i per un veïnat, **Martí Gomila**. A la mort de **Guillem**, ocupà temporalment la plaça el seu oncle **Melcior** fins que el fill de **Guillem**, **Bartomeu** (com l'avi), va ser major d'edat i assumí la feina. Amb la documentació hem ressuscitat la memòria de **Guillem Riera**, però romanen molts d'herois enterrats i oblidats dins del pou del passat.

Hem ressuscitat la memòria de Guillem Riera, però romanen molts d'herois enterrats i oblidats dins del pou del passat

Deu setmanes després del frustrat desembarcament a Manacor, concretament el capvespre de dia 15 de juny de 1715, onze mil soldats amb cavalleria i artilleria desembarcaren a Cala Ferrera, Cala Figuera i Cala Llonga. A l'Horta de Calonge, un improvisat grup de sis-cents felanitxers plantaren cara als invasors. El desigual combat dura poc. Al *Llibre d'Òbits* de la Parròquia de Felanitx hi ha inscrites les morts d'un soldat francès (mort a la Rectoria) i les d'**Antoni Mas**, ***Bracet***, del carrer de la Roca d'en Boira, **Joan Mayol**, teixidor de llana, del carrer de la Porteria del Convent, **Antoni Jordi**, d'una casa prop del cantó del Convent, **Joan Nicolau**, del carrer del Julivert, **Jaume Alou**, fill de Cristòfol de la possessió del Pujol, i **Gabriel Dalmau**, del carrer de la Soledat. Tots sis, inscrits dia 18 de juny, morts com a conseqüència *"de ferides per los soldats del exercit de Philip Quint en lo lloch dit Calonge"* (sic). El cronista **Maties Mut**, tot i errar la data (diu dia 27 i era el 17), escriu que "dins l'Horta els tiraren 25 canonades i es digué que n'havien mort una trentena". El contrast de les dues informacions fa pensar que només hi ha constància dels qui varen morir a les seves cases, mentre que "la trentena" degué ser enterrada, com era habitual, en el mateix lloc de la batalla. La investigació roman oberta i hi ha notícies d'una fossa d'ossos trobada fa un segle devers Calonge que s'atribuí "al temps dels moros". Sigui com sigui, així com **Guillem Riera** ha hagut d'esperar tres-cents anys a ser redescobert i reconegut, hi ha molts més maulets a qui retre, ni que sigui amb caràcter d'herois anònims, un tribut d'honor i gratitud per haver lluitat, en més d'un cas fins a la mort, en defensa de la terra.Quan les tropes borbòniques, després de fer la nit del 17 al 18 de juny al costat del Convent de Felanitx, a l'espai conegut com el Camp de la Traïció, abandonaren el poble camí d'Alcúdia i Palma, deixaren avariat o abandonat un canó. El poble no va tenir cap mania. Talment com varen fer a Xàtiva amb el retrat de **Felip V**, els felanitxers estalonaren castigat cap per avall aquell símbol d'una opressió que, arran d'aquella invasió, del *Decret de Nova Planta* i altres disposicions (la llei Wert, la de Símbols i tantes altres!) subjugaren el Regne de Mallorca i el conjunt de la Nació Catalana (aquesta terminologia era l'habitual).El canó de Felanitx, com el retrat de Xàtiva esmentat, com la Torre del Serral dels Falcons, han esdevingut símbols populars dels qui saben que cal continuar, perquè si és cert que si lluites pots perdre, si no ho fas, ja has perdut. Així com el 1715 representa la presa, el 2015 significa la represa, perquè en referir-nos als 300 anys d'ocupació cal parlar, simultàniament i amb el mateix èmfasi, de tres segles de resistència. Al cap i a la fi, la lluita per les llibertats mai no caduca.

Torre dels Falcons a Porto Cristo

Dat a Felanitx, maig de 2015 ■

L'educació al segle XVIII

La voluntat de centralitzar i castellanitzar

Manel Santana i Morro

1.- La Guerra de Successió i el capgirament de l'estructura política de la monarquia

La Guerra de Successió fou quelcom més que una pugna aferrissada en favor d'un o d'altre candidat a ocupar el tron de la corona de la Monarquia Hispànica. Els diferents grups socials, els territoris i les potències europees que hi participaren eren conscients de les repercussions que se'n derivarien si resultava vencedor Felip d'Anjou o l'arxiduc Carles. Repercussions en diferents àmbits però ben especialment en els fonaments polítics de la monarquia, en la manera de governar i administrar o en la relació dels diferents territoris i cultures que compartien el mateix monarca. També una altra conseqüència seria l'aparició d'una elit, grup o llinatges determinats amb poder emergent per mor d'haver-se significat a favor d'un o d'altre pretendent al tron, i més especialment a favor del candidat francès.

La victòria del bàndol filipista i la coronació de Felip d'Anjou com a Felip V aviat féu bons els pitjors presagis per als territoris de la Corona Catalanoaragonesa i per aquells que, d'una manera o d'altra, havien participat en el bàndol austracista. Es va imposar el dret de conquesta i no s'escatimaren esforços per vertebrar un model polític absolutista, uniformitzador de la diversitat cultural, anorreant tots els particularismes que venien d'enrere. Foren els Decrets de Nova Planta però, també, tota una sèrie de mesures que suprimiren institucions i lleis antigues que havien assegurat l'autogovern i que actuaven com a contrapès de l'autoritat reial als territoris de la Corona Catalanoaragonesa.

D'aquesta manera, en la nova monarquia, els súbdits i territoris passaren a estar sotmesos a un regim comú, a unes mateixes lleis i a una sola administració, imposada, dirigida i vetllada des d'un centre polític.

S'ha parlat molt dels Decrets de Nova Planta, els quals foren la primera passa per a la imposició del nou model polític absolutista, centralista i uniformitzador. Ara bé, al

llarg del segle, en el marc d'una voluntat reformista es va dur a terme una obra legislativa considerable que afectava aspectes com el món del dret i l'administració de justícia, el paper del castellà en el culte catòlic o en l'edició de llibres.

En la nova monarquia, els súbdits i territoris passaren a estar sotmesos a un regim comú, a unes mateixes lleis i a una sola administració

Ens interessa, per a aquest treball, la Reial Cèdula d'Aranjuez, de Carles III datada el 1768:

<<Finalmente mando que la enseñanza de primeras Letras, Latinidad y Retórica se haga en lengua Castellana generalmente donde quiera que no se practique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias y Justicias respectivas, recomendándose también por el mi Consejo a los Diocesanos, Universidades y Superiores Regulares para su exacta observancia y diligencia en extender el idioma general de la Nación para su mayor armonía y enlace recíproco.>>

Mesures de molt difícil aplicació, perquè el castellà era una llengua desconeguda per a la població i també pels ensenyants.

2.- Els estudis superiors

El món universitari fou objecte d'una repressió contundent. Les cinc universitats catalanes que hi havia (Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona i Vic) foren clausurades i se'n va obrir una de nova a Cervera l'any 1717. Aquest fet s'ha d'interpretar com una mesura de càstig per la participació del món universitari català en la Guerra de Successió però, d'altra banda, per evitar l'aparició de nous focus d'oposició al model polític i cultural imposat per la Nova Planta. Alhora, Cervera veia recompensada la seva fidelitat al bàndol filipista.

Pel que fa a Mallorca, on hi havia estudis universitaris d'ençà del segle XV, primer com a Estudi General i més tard com a Universitat Lul·liana, es varen produir poques transformacions. En acabar el conflicte, el 1716 la Universitat es va traslladar de la seva seu, al carrer de Sant Roc de Palma, a l'edifici de La Sapiència. Anys més tard, el 1769, en produir-se l'expulsió dels jesuïtes, la Universitat passà a l'edifici de Montision, propietat de la congregació exclaustrada.

Foren precisament els jesuïtes, abans de la seva expulsió, els que tengueren un paper destacat en el món universitari de la monarquia hispànica. El seu paper de suport, en alguns casos, al bàndol filipista féu que conservassin els seus privilegis en el món educatiu. Un pes intel·lectual que es perdé en produir-se la seva expulsió el 1767, ja durant el regnat de Carles III.

En l'ensenyament superior el llatí tenia un paper preeminent (entre els individus fortament culturalitzats podia esdevenir la llengua usada, fins i tot en la correspondència). Al segle XVIII el que s'observa no és la pèrdua de pes del català en l'àmbit dels estudis superiors, sinó la pèrdua progressiva de pes del llatí a favor del castellà. D'aquesta manera, les gramàtiques de llengua llatina que s'utilitzaven en les universitats de la Corona d'Aragó ja no es feien servir i cediren el pas a les publicades en castellà.

3.- L'organització de l'ensenyament elemental

L'ensenyament elemental presenta, al llarg del segle XVIII, poques transformacions. Com hem indicat, l'escolarització en castellà era pràcticament impossible, pel fet de tractar-se d'una llengua desconeguda per part dels ensenyants. Així i tot, en alguna ocasió, els funcionaris de la monarquia instaven al compliment per part dels ajuntaments de la legislació castellanista, tot amenaçant amb sancions (s'advertia que els mestres que no ensenyassin en castellà podrien ser expulsats del cos). Mesures impossibles de fer-se efectives a causa de la realitat mallorquina, i més si tenim present que les mesures d'inspecció educativa eren prou minses (podem dir que l'intent de castellanització es topa amb barreres insuperables).

Les escoles de primeres lletres estaven en mans dels ajuntaments o en mans de l'Església, sobretot de la mà del clergat regular. La xarxa escolar estatal no començà a perfilar-se fins al segle XIX.

Els ajuntaments s'encarregaven del manteniment de les

escoles elementals, tant pel que feia a la contractació dels mestres, com al lloguer i manteniment dels edificis escolars. De fet, hi havia prou desinterès per a aquesta qüestió per part de les autoritats municipals, i per això la realitat que ens trobam al llarg del segle és el d'un model escolar precari, insuficient, ubicat en uns espais inadequats, sense les condicions higièniques i pedagògiques necessàries.

Els mestres eren contractats directament pels ajuntaments, bé entre algú que tenia alguna instrucció o sobretot entre el clergat local.

Pel que fa a l'Església, tenia un pes importantíssim en el món educatiu local, mitjançant la proliferació de congregacions religioses masculines i femenines dedicades a l'ensenyament. Es dóna el cas que alguns dels seus integrants eren contractats per a impartir classes a les escoles de titularitat municipal.

Entre les congregacions religioses dedicades a l'ensenyament en destacaren els dominics (sobretot en els municipis amb cert pes demogràfic com Inca, Manacor o Pollença), els jesuïtes (fins a la seva expulsió), i també els franciscans.

4.- Una nova mentalitat

El segle XVIII és el "Segle de les Llums" o el de la Il·lustració. Aquest corrent de pensament defensava el poder de la raó, de la ciència i del coneixement en general, tot desterrant prejudicis de tota mena, emparats en la tradició. Per això els il·lustrats donaren un impuls significatiu al món de l'educació, entesa com un mitjà necessari i indispensable per al desenvolupament econòmic i social. Aquest moviment, però, va deixar de banda la realitat lingüística i cultural de les nacions que integraven la monarquia. És a dir, al marge de la repressió del català en determinats àmbits, els il·lustrats feren seva la concepció que la uniformització lingüística i cultural era un element de progrés i de modernitat. Per contra, la diversitat era entesa (o podia ser entesa des d'aquesta mentalitat) com un reducte de la societat de l'antic règim. La seva proposta de racionalitat econòmica, política i administrativa, de modernitat per superar la societat estamental de l'antic règim preveia eliminar lleis antigues, institucions, cultures, pesos, mesures; particularismes en definitiva. Els liberals del segle XIX feren seva la mateixa concepció, i estructuraren l'estat des dels mateixos paràmetres uniformitzadors i castellanistes.

Els il·lustrats feren seva la concepció que la uniformització lingüística i cultural era un element de progrés i de modernitat

Així i tot, al marge de la visió, hi ha un canvi en la concepció educativa. L'esperit de la Il·lustració portà un canvi en la moral, ara orientada en crear un home nou, d'acord amb les exigències del moment. Aquella mentalitat aristocràtica, on hi havia un menyspreu cap a les activitats productives (i en especial cap a les manuals) s'havia de canviar a favor d'una nova mentalitat que parlava de l'home útil. És a dir, aquell que ha estat preparat per a les activitats productives per a prosperar, per a enriquir-se en funció de la seva vàlua i esforç i, de retruc, enriquir el país i fer-lo avançar. En definitiva, els il·lustrats feren una crítica a la societat estamental i a tots els elements que la sustentaven i justificaven.

És per això que es va propugnar una reforma del model educatiu tradicional, tot proposant una educació per a fer front a les necessitats econòmiques i productives. Això en la pràctica s'havia de reflectir en la creació de centres d'ensenyament tècnic, la priorització d'aquelles ciències o disciplines considerades "útils", l'extensió de l'educació entre el nombre màxim de persones possibles i, també, la introducció d'innovacions metodològiques en el món educatiu.

Una de les institucions que varen fomentar els il·lustrats foren les Societats Econòmiques d'Amics del País. Aquestes entitats, que proliferaren des del 1765, es varen implantar en la majoria de províncies. El seu objectiu era el de fomentar l'agricultura, el comerç i la indústria, així com també l'elaboració d'estudis i projectes que fossin susceptibles de dur-se a la pràctica per a assolir el desenvolupament econòmic i social.

La Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País (SEMAP) fou creada a Palma el setembre de 1778, i estigué integrada per nobles, militars, alts funcionaris, clergues i professionals liberals. Aquesta entitat va obrir dos centres d'ensenyament de primeres lletres: concretament el 1780, obriren les portes les escoles dels carrers de Sant Feliu i del Sindicat de Palma. Aquestes, malgrat el context i la voluntat il·lustrada de ser des del punt de vista pedagògic un element novedós, no engegaren cap procés de renovació educativa.

La SEMAP, així com en els centres educatius que en depenien, va fomentar l'ús del castellà. Per això, el 1802 es feren gestions per contractar dos mestres titulats pel Suprem Consell de Castella. A més, va editar unes beceroles per a l'ensenyament en aquesta llengua i projectà, en dues ocasions (1797 i 1835), la redacció d'un diccionari català-castellà i d'una gramàtica castellana per estendre l'ús de l'espanyol.

Consideracions finals

La castellanització al llarg del segle XVIII no fou un fenomen general, però sí ho fou en determinats àmbits socials (la SEMAP n'és un bon exemple) i, sobretot, professionals. Els professionals del dret, els funcionaris, els militars o els nous buròcrates de l'aparell de la novella monarquia es castellanitzaren.

I, per aquest motiu, aquesta voluntat de castellanització havia de suposar necessàriament la castellanització progressiva dels processos de formació i admissió per a ocupar determinats càrrecs i professions.

D'altra banda, socialment hi va haver el que s'anomena la "moda del forasterisme"; és a dir, la recepció del castellà com un idioma útil per a la promoció social en determinats àmbits i cercles. Tot plegat va acabar per influir, si més no, en l'educació no formal i en determinades manifestacions de l'oci i de la cultura. Ja en el segle XIX les passes en favor de la castellanització i l'homogeneïtzació del sistema educatiu foren més efectives, i es concretaren quan l'estat va intervenir per crear un sistema educatiu públic. ■

El Decreto de Nueva Planta de Mallorca i tipus de textos en català en el segle XVIII

Joan Miralles i Montserrat

El Decreto de Nueva Planta i d'altres disposicions contra la llengua catalana al segle XVIII i XIX

El 30 de juliol de 1715, Felip V s'adreçava al Real y Supremo Consejo de Castilla perquè li consultassin les providències que havia de prendre per al nou govern a Mallorca i Eivissa. El Consejo de Castilla va presentar el seu informe a Madrid, el 18 d'agost de 1715, on remarcava que en la composició de l'Audiència "*el Regente y el Fiscal sean precisamente Castellanos*", com també a Catalunya. Tanmateix, també deia, maquiavèlicament, que *"**No puede dejar el Consejo de representar a V.M. la conveniencia de incluir, para esta primera formación, algún ministro Mallorquín (aviendole de literatura, segura fidelidad, y buen juicio) por lo que sus experiencias, y practico conocimiento adelantaria el de los extraños nuevos Ministros...**"*. En el debat hi hagué un vot particular a càrrec d'alguns membres en què sí es feia referència a la cosa lingüística en establir-se: *"**Que se actue y los Instrumentos se escrivan la lengua Castellana. Y que de oy en adelante no se permita imprimir libro alguno en otro idioma que en castellano**"*. Un altre grup de ministres del Consejo de Castilla va formular un altre vot particular en què es matisava que *"**así en lo civil, como en lo criminal actuando en lengua Castellana, a reserva de aquellos pequeños lugares que por su miseria y cortedad, será justo se dispense en esta condicion asta que la comunicación y trato frequente haga menos difícil y costosa su introducción en ellos**"*. L'únic ministre que intercedí a favor de la llengua catalana va ser Llorenç Matheu de Villamayor, el qual reconegué que *"**variandoles el idioma, se inutilizan los Archivos públicos, y los particulares**, con la eversión de los mayores intereses, sin conoscible conveniencia de el estado...*" José Rodrigo, fiscal general del Consejo de Castilla, ratifica l'opinió manifestada ja al Principat: *"**...y los procesos, así Civiles como Criminales se deveran formar en lengua Castellana, y en papel sellado, como así mismo todos los demás instrumentos y escripturas que se ofrecieren hacer y otorgar en aquellas Islas...**"*

El Decreto de Nueva Planta per a Mallorca fou signat per Felip V al palau del Buen Retiro el 28 de novembre de 1715. Consta de 13 articles i un breu preàmbul. Aquest decret no fa referències explícites a la qüestió lingüística, però el fet és que l'Audiència començà a usar el castellà en la seva administració.

Aquest fet ocasionà el memorial que els jurats de la Universitat, la Ciutat i el Regne de Mallorca varen adreçar a Felip V l'any 1716: *"**Lo segundo, porque aunque V.M. ha mandado se observen los estilos antiguos segun los cuales todas las causas, letras y provisiones se actuaban y despachaban en la lengua bulgar del pais ha mandado la Audiencia que no se presenten peticiones, ni se despachen letras o Provisiones, sino en lengua Castellana, lo que tiene en gran desconsuelo e igual embarazo aquellos naturales que no se hallan bersados, ni por lo general entender el Idioma Castellano, y dirijiendose a los bayles de las villas y lugares las letras o provisiones y ordenes para las ejecuciones contraforenses y para las yncidencias de las causas ziviles y criminales se hallan con la dificultad de asertar en el cumplimiento de ellas por no entender lo que se les ordena ni encontrar fazilmente en los lugares quien se los explique sobre que en muchos casos según la calidad de la materia tendra gravisimos ynconbenientes el comunicar a otros las letras y provisiones antes de darles su devido cumplimiento**"*.

Aquesta és la causa que la llei IV signada per Felip V a Madrid, per resolució de l'11 de desembre de 1717, resolgui fins a 16 dubtes derivats de la reforma de la nova Au-

diència. Aquesta llei, sobre les *Declaraciones de dudas acerca de lo dispuesto en la ley 1 de este título sobre la nueva planta de la Audiencia de Mallorca* respon a problemes sorgits a mesura que s'anava aplicant el Decreto de Nueva Planta. Sobre els dubtes 1 i 4 sabem que *"Por Real resolución de 11 de Diciembre de 1717 á consulta del Consejo, sobre diez y seis dudas propuestas por la Real Audiencia de Mallorca de resultas de su establecimiento, se declaró á la primera de ellas,* ***que las sentencias, decretos y provisiones se escriban en castellano, expresando motivos, y no en latin, como se hacía antiguamente; y que lo prevenido sobre que se observasen las pragmáticas y estilos antiguos mira á que los Ministros de la nueva Audiencia conozcan de las causas civiles y criminales, como lo hacían los de la antigua, y no al modo y demas circunstancias del juicio ó autos judiciales.*** *Y a la cuarta de dichas dudas se resolvió, que en las causas executivas, y modo de despachar las letras antiguamente, se executase la forma de despachos que proponia la Audiencia, y expresaba en su Acuerdo de 15 de Septiembre de 1716. (duda 1 y 4 del aut. 22, tit. 2, lib. 3. R.).*

NUEVA PLANTA
DE LA
REAL AUDIENCIA
DEL
REYNO DE MALLORCA
Eſtablecida por ſu Mageſtad
con Real Cedula de diez y ſeys
de Março de mil ſetecientos,
diez y ſeys.

En Mallorca. Por Miguel Capò Impreſſor. Año 1716.

D'altra banda, a la duda 16 consta explícitament: *"**Duda 16. Que habiéndose introducido por la nueva Audiencia el despachar las letras y provisiones, que van dirigidas á los Bayles de las villas para execuciones y otras cosas, en lengua castellana, quando ántes se despachaban en lengua mallorquina, se cree será muy nociva esta práctica al Público y particulares, por no encontrar en la mayor parte de las villas personas que entiendan la lengua castellana; y será muy conveniente, que yo mande, que las letras y provisiones se despachen, como por lo pasado, en lengua mallorquina, como tambien que se reciban los testigos, así de causas criminales como civiles, en el mismo idioma mallorquin, para evitar el inconveniente que se ha de seguir, de equivocar en muchas ocasiones los Escribanos el hecho del declarante, por no entender la lengua castellana, no habiendo inconveniente en que se reciban en mallorquin, por ser del cuidado de los Relatores la traduccion al idioma castellano. Resolucion.*** *En cuanto á esta duda* ***mando, se executen los despachos, como se propone en ella; previniendo, se procure mañosamente ir introduciendo la lengua castellana en aquellos pueblos...***

Una altra prova de desacord contra la política lingüística dels Borbons va ser el memorial dels representants de les ciutats de la Corona d'Aragó (Saragossa, Barcelona, València, Mallorca). Aquesta queixa deia, entre d'altres coses: *"**Hay otras leyes que obligan a que en Cataluña, Valencia, y Mallorca sean obispos y clérigos de sus iglesias los que nacieron o se criaron en aquellos reynos. Porque en ellos se habla una lengua particular y aunque en las ciudades y villas principales muchos entienden y hablan la castellana, con todo los labradores ni saben hablarla ni la entienden. En las Indias, cuyos naturales, según se dice, no son capaces del ministerio eclesiástico los párrocos deben entender y hablar la lengua de sus feligreses. ¿Y van a ser los labradores catalanes, valencianos y mallorquines de peor condición que los indios, haviendose dado en aquellos reynos hasta los curatos a los que no entienden su lengua? ¡Quanto convendría que los obispos así en las Indias como en España, no teniendo el don de lenguas que tuvieron los apostoles, hablaran la lengua de sus feligreses...! Y siendo los labradores los que con el sudor de su rostro principalmente mantienen los obispos y demás clérigos y por consiguiente los que más derecho tienen a ser instruidos, han de ser privados de la instrucción...?"***

La queixa no tingué cap efecte positiu per al català, ben al contrari. El 23 de juny de 1768, Carles III va signar a Aranjuez la Real Cédula en què s'uniformen els aranzels judicials d'acord amb "*la forma que se observa en Castilla*" i s'imposa l´ús del castellà i el bandejament del llatí en l'administració i a l'escola. Els articles que hi fan referència són el VI, el VII i el VIII:

"VI. ***En la Audiencia de Cataluña quiero cese el estilo de poner en latin las Sentencias, y lo mismo en cualesquiera Tribunales Seculares donde se observe tal práctica, por la mayor dilacion y confusion, que esto trae, y los mayores daños que se causan, siendo impropio, que las Sentencias se escriban en lengua estraña, y que no es perceptible á las Partes, en lugar que escribiéndose en romance, con mas facilidad se explica el concepto, y se hace familiar á los interesados;*** *por cuya razon desde el Santo Rey Don Fernando Tercero cesó en Castilla la práctica de actuar en latin, y en Aragon se fue desterrando el lemosino desde Fernando el primero, contribuyendo esta uniformidad de lenguas á que los Procesos guarden mas uniformidad en todo el Reyno; y á este efecto derogo y anulo todas cualesquier resoluciones, ó estilos, que haya en contrario,* ***y esto mismo recomendará el mi***

Consejo á los Ordinarios Diocesanos, para que en sus Curias se actúe en lengua Castellana.

VII. Finalmente mando, que la enseñanza de primeras Letras, Latinidad, y Retórica se haga en lengua Castellana generalmente, donde quiera que no se practique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias y Justicias respectivas, recomendándose tambien por el mi Consejo á los Diocesanos, Universidades, y Superiores Regulares para su exâcta observancia, y diligencia en extender el idioma general de la Nacion para su mayor armonía, y enlace recíproco.

VIII. Por esta uniformidad declaro no quedan derogadas las Leyes municipales, ni la práctica judicial recibida en todo lo demas, pudiendo todo Tribunal proponer al mi Consejo lo que observare digno de remedio en otros asuntos separadamente. Por tanto, encargo á los muy Reverendos Arzobispos, Reverendos Obispos, Priores de las Ordenes, Visitadores, Provisores, Vicarios, y demas Prelados, y Jueces Eclesiásticos de estos mis Reynos; y mando á los del mi Consejo, Presidentes y Oidores, Alcaldes de mi Casa y Corte, y de las mis Audiencias y Chancillerías, Corregidores, Asistente, Gobernadores, Alcaldes-mayores y ordinarios, y demas Jueces y Justicias de estos mis Reynos, guarden, cumplan y executen, y hagan guardar y observar en todo y por todo las Declaraciones que ván hechas en esta mi Real Cédula, por ser indispensablemente precisas para uniformar el gobierno y administracion de la Justicia en todos mis reynos en los negocios forenses; teniendo relacion las Escuelas menores en la lengua Castellana, con la facilidad de que los Subalternos se instruyan en ella, para exercitarla en los Tribunales. Y para la puntual execucion de todo darán respectivamente las providencias que se requieran, sin permitir la menor contravencion, ó impedimento á quanto vá dispuesto, por convenir así á mi Real servicio, bien y utilidad de la Causa pública de mis vasallos. Que así es mi voluntad...".

Les conseqüències d'aquesta cèdula reial foren fatals per a l'ús del català en l'àmbit administratiu civil i eclesiàstic i per a l'àmbit de l'ensenyament. A partir d'ara les actes dels consells dels ajuntaments seran reportats en castellà i ben prest els llibres sacramentals seran en castellà. Quedarà només el reducte de les notaries, amb les actes notarials, els testaments, els inventaris i, així mateix, les actes dels convents de monges tancades, els contractes d'arrendament, les plaguetes de despeses d'una casa i la correspondència familiar. El mateix dietarista mallorquí Tomàs Amorós reporta el 1768: "Dit any vengué orde del rey que en las escolas los mestres ensenyen los atlots ab la llengua castellana".

A Mallorca el bisbe que imposà el castellà en l'administració eclesiàstica fou sobretot Juan Díaz de la Guerra, nat a Jerez de la Frontera el 1727. Arribà com a bisbe a Mallorca el 1772 i se n'anà el 1777. El mateix 1773, Tomàs Amorós ens assabenta que "Dit any 1773, en el mes de mars, de orde del bisbe, comensaren a fer los sermons en castellà y la enseñansa de la doctrina cristiana". També "Dit any manà el bisbe, don Juan Díaz de la Guerra, que los pronòstichs fossen en castellà".

Sabem també que el 1772, a instàncies de la Junta General de Comercio y Moneda de Madrid i la Particular de València, el rei Carles III signà el 24 de desembre una Real Cédula per la qual disposa: *"He tenido por bien expedir la presente mi Real Cedula, por la cual mando, que todos los Mercaderes y Comerciantes de por mayor y menor de estos mis Reynos, y Señorios, sea Naturales o extrangeros, lleven, y tengan sus Libros en Idioma Castellano...*

Alguns anys més tard, el 1780, el Consejo de Castilla per una provisió del 22 de desembre, signada pel ministre d'Estat José Moñino, comte de Floridablanca, disposa que: "*En todas las escuelas del Reyno se enseñe a los niños su lengua nativa por la Gramática que ha compuesto y publicado la Real Academia de la Lengua: previniendo que a ninguno se admita a estudiar Latinidad, sin que conste antes estar bien instruido en la Gramática Española. Que asimismo se enseñe en las escuelas a los niños la Ortografía por la que ha compuesto la misma Academia de la Lengua..."*

D'altra banda, per carta signada el 20 de març de 1773, el Consejo de Castilla denegava l'autorització de publicar llibres en català: *"Por la cual mandamos se guarde a esa Universidad la privativa de imprimir los libros que se contienen en la relacion que a presentado y va inserta: entendiendose la impresion solamente en Castellano y Latín, pero no en Cathalan, y que nadie pueda benderlos en ese Principado sin origen de esa Universidad todo bajo las reglas sigtes...*

L'arribada del nou segle XIX seguiria la política contra els usos del català. En gran part

el mal estava fet, si més no, en línies generals, a nivell administratiu. Tanmateix, el projecte lingüicida seguiria per viaranys literaris i en les activitats d'entreteniment.

L'11 de març de 1801, el favorit de la reina Maria Lluïsa, Manuel de Godoy signà unes *Instrucciones para el arreglo de teatros y compañías cómicas fuera de la Corte*. Aquesta instrucció va crear una Junta General per a tot l'Estat i per a cada ciutat que tenia teatre es creava una Junta Particular configurada pel corregidor o l'alcalde major, un regidor, un diputat nomenats per l'ajuntament i un censor literari nomenat per la Junta General. Entre les normes dictades per a l'actuació de les companyies còmiques n'hi havia una que disposava que *"**En ningún Teatro de España se podran representar, cantar, ni baylar piezas que no sean en idioma castellano**"*.

Vendrien després d'altres disposicions contra el català a l'administració, d'entre les quals destaca la Ley del Notariado (1862), que consagra l'ús del castellà a les notaries: testaments, actes notarials, etc.

Tipus de textos en català en el segle XVIII

De l'anàlisi de la documentació administrativa a les Illes, i principalment a Mallorca, veim que hi ha un abans i un després de la reial cèdula d'Aranjuez, de 1768. D'abans tenim, a Mallorca, si fa no fa, els mateixos tipus de documents a l'administració insular dels segles XVI i XVII. Fins i tot en tenim alguns de nous. D'acord amb els exemples de la nostra *Antologia de textos de les Illes Baleares* els tipus de textos en català que trobam a Mallorca en el segle XVIII són els següents: religiosos, cientificodidàctics, biogràfics, paremiològics, polemístics, narratius, poètics, de literatura popular, teatrals, administratius, capitulars, contractuals, cerimonials, epistolars, dietarístics, testamentaris, judicials, parlamentaris, edictals, homilètics, inventaris i onomàstics. Si ens fixam, però, en la data, veurem que la immensa majoria dels textos de caire administratiu en sentit ampli són anteriors a 1768.

Partim de la nostra *Antologia de textos de les Illes Balears* i de l'antologia de Joan Veny i col·laboradors, titulada *Scripta mallorquina*. Deixam de banda els exemples de Veny que ja surten a la nostra antologia o que es refereixen a alguns exemples anteriors a 1701.

Conclusions

1. De l'anàlisi dels textos adduïts inferim que hi ha un abans i un després de la reial cèdula d'Aranjuez de 1768, si més no, a Mallorca i a les Pitiüses (Eivissa i Formentera). Per contra, a Menorca, sota domini britànic, hi ha determinats usos administratius que persisteixen fins a la reincorporació al domini hispànic el 1802. A Mallorca i a Eivissa la immensa major part d'usos administratius en català són anteriors a 1768.

2. De fet, a Mallorca, si més no, abans d'aquesta data trobam els mateixos tipus de textos que en els segles precedents i, encara, hi podem afegir els textos paremiològics i els polemístics que no trobam en els segles XVI i XVII.

3. A Mallorca els tipus de textos representats en el segle XVIII són els religiosos, els cientificodidàctics, els biogràfics, els paremiològics, els polemístics, els narratius, els poètics, els de literatura popular, els teatrals, els administratius, els capitulars, els contractuals, els cerimonials, els epistolars, els dietarístics, els testamentaris, els judicials, els parlamentaris, els edictals, els homilètics, els inventaris i i els onomàstics.

4. A les Pitiüses partim d'una base molt més reduida i, per tant, a mesura que avanci la recerca podem trobar nous tipus de textos. Per ara, segons l'antologia de Veny (*et alii*) almenys tenim els següents tipus: administratius, capitulars, contractuals, dietarístics, testamentaris, judicials i inventaris.

5. A Menorca, per bé que partim també d'una mostra relativament reduïda, tenim almenys els següents tipus: religiosos, cientificodidàctics, poètics, teatrals, administratius, capitulars, contractuals, cerimonials, epistolaris, dietarístics, testamentaris, judicials, parlamentaris, homilètics i inventaris.

6. Almenys a Mallorca, després de 1768, els únics tipus de textos escrits no estrictament literaris són els testaments, els contractes d'arrendament i els inventaris i, en general, els instruments públics notarials. D'altra banda, tenim, dins els àmbits d'ús privat, els llibres d'administració de la casa, les factures, pagarés de deutes, rebuts i albarans, contractes d'arrendament i correspondència. Finalment, tenim també determinats usos en els convents, com és ara les actes capitulars. ■

"La Resistència", un documental de Pere Sánchez

Montserrat Nadal,
coordinador de *Pissarra*

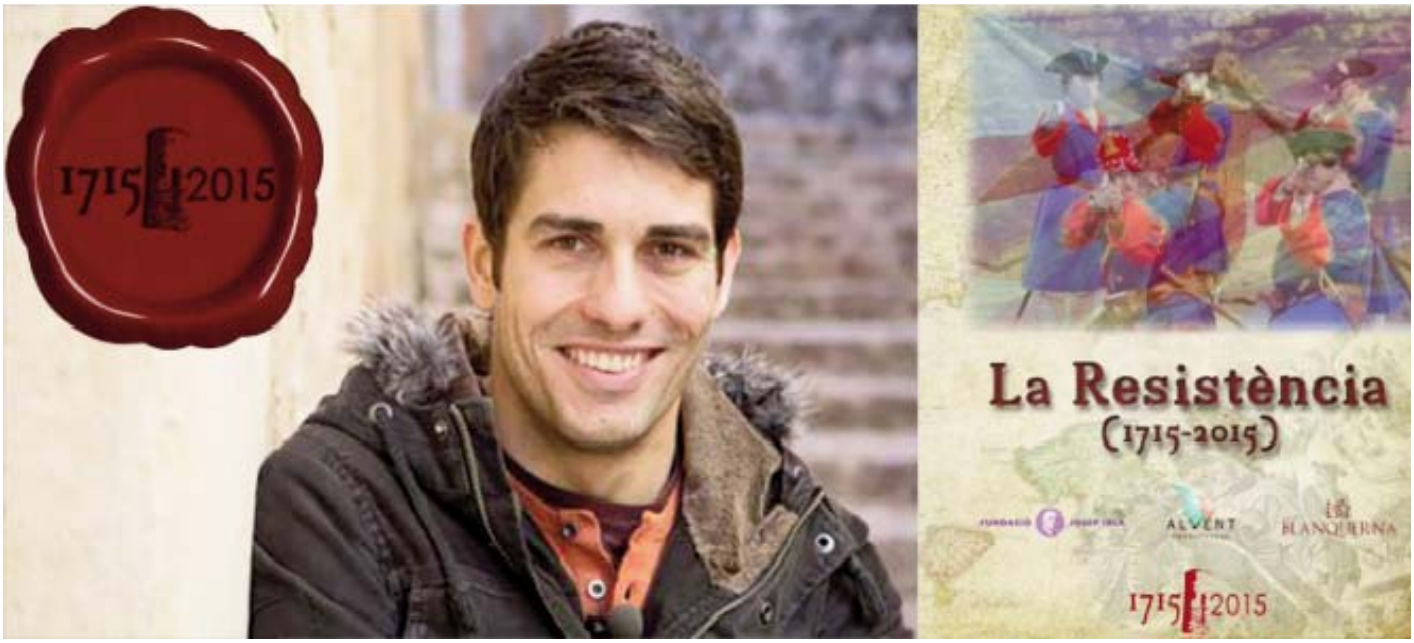

El documental, amb guió, direcció i edició de Pere Sánchez, ha estat patrocinat per la Fundació Josep Irla i el Grup Blanquerna i compta amb la participació de Bartomeu Mestre, Oriol Junqueras, Pere Morey i Guillem Morro. El muntatge fa esment de la interrelació que es va donar entre els Regnes de l'antiga Corona d'Aragó durant el setge de Barcelona, entre l'any 1713 i el mes de setembre de 1714. Mentre 40.000 soldats borbònics atacaven amb tota la duresa la Ciutat comtal i la flota francesa bloquejava el seu port, el paper dels mallorquins i dels illencs va ser molt rellevant en l'abastiment de la població resistent.

El muntatge també fa esment dels artillers mallorquins, que eren considerats els millors d'Europa, i de que al Fossar de les Moreres de ben segur hi ha enterrats molts mallorquins, entre els quals s'hi podien trobar felanitxers, alcudiencs i pollencins. Un cop s'ha produït la caiguda de Barcelona, molts dels combatents es desplacen a l'illa per a col·laborar en la defensa de Mallorca, que encara resistirà un any més, contra tot pronòstic.

Pere Morey i Bartomeu Mestre, en un moment del reportatge, fan referència a Guillem Riera, "un heroi desconegut de la nostra història", torrer de la Torre dels Falcons de Porto Cristo que, a principis del mes d'abril de 1715, va encapçalar la resistència de 30 combatents que varen fer retrocedir uns vaixells francesos amb més de 300 soldats. El drama d'aquesta gesta tan èpica és que l'heroi va morir, perquè el canonet que emprava li va esclatar a les mans i el va matar.

Guillem Morro fa referència als greus efectes fiscals que va suposar per a les Illes Balears l'aplicació dels decrets posteriors al final de la Guerra de Successió. Parla de la creació de l'Intendent d'Hisenda i Guerra, que era el responsable de la recaptació de molts nous impostos que anaven a Madris i no tornaven. Entre els quals esmenta el de les salines, el de les duanes i el del tabac; que ben aviat representaren el 75% del volum recaptatori del nostre país.

El documental és una mostra més dels 300 anys que el poble illenc du de resistència, de la lluita pel record de les llibertats perdudes, en defensa de la seva llengua i les institucions que li eren pròpies, davant uns ocupants que, ben aviat, es convertiren en veritables enemics de la terra. ■

La narrativa catalana sobre el 1714 d'aleshores ençà

Carles Cabrera,
doctor en Filologia Catalana

La novel·la històrica catalana ha gaudit de dos grans períodes: al llarg del XIX i entre les acaballes del segle passat i principi d'aquest amb autors com ara Jaume Cabré, Josep Lozano, Joan Francesc Mira, Carme Riera, Josep Piera, Pep Coll, Miquel Ferrà i Martorell, Miquel López Crespí, Pere Morey, Francesc Puigpelat o Joan Daniel Bezsonoff entre molts d'altres.

Al vuit-cents, a banda d'una novel·la històrica romàntica abundantment conreada en espanyol tant al Principat com al País Valencià, destaquen noms com el de Francesc Pelai Briz, autor de *Lo coronel d'Anjou* (1872),[1] que comença pocs anys abans de l'11 de setembre del 1714 i reprèn el fil durant els dies definitius del setge barcelonès. O *Vigatans i botiflers* (1878) de Maria de Bell-lloc, que assolí una certa popularitat amb la publicació de la novel·la per lliuraments a la revista *Lo Gai Saber* (1878-79). També se centra en el conflicte bèl·lic la novel·la inacabada i inèdita d'Antoni Aulèstia *Lo Carrasclet*. I anys a venir, durant la Guerra del 1936-39, Ferran Soldevila també deixaria inèdita una extensa novel·la històrica inacabada sobre el fons de la Guerra de Successió intitulada *El cavaller Despalau*.

Evidentment la commemoració del tres-cents aniversari del 1714 suposava una excel·lent avinentesa per novel·lar sobre aquell episodi, i així, de la mateixa manera que és fàcil especular que entre el 2036 i el 2039 es generaran tot un seguit de novel·les sobre la Guerra dels Tres Anys, ha estat la cruïlla actual la que ha donat lloc a un bon nombre de novel·les històriques sobre la Guerra de Successió, que són les que en aquest article pretenem d'abordar.

Deixant de banda ja les mostres més històriques, del nostre temps no podem deixar de considerar la primigènia *Cap de brot* (1982) de Ramón Pallicé, que aparegué a l'extinta Editorial Laia. És una novel·la de ficció històrica que presenta l'ocupació de Reus per part de les tropes borbòniques.

A *L'Anell de Ferro* (1985) de Jaume Fuster (Planeta), hi podem llegir una recreació del Setge. En el setge de Bròtil, Tafall, el Conseller en Cap de la ciutat d'Adià, pren la bandera de la vila per animar els seus defensors, de la mateixa manera que ho va fer Rafael de Casanova ara fa tres segles.

El Setge. Barcelona 1713-1714 de Tomàs Vergés (El Llamp, 1987) és una novel·la extensa i meritòria caracteritzada pel rigor històric i la documentació exhaustiva recopilada fins aleshores sobre el setge intens i brutal a què se sotmeté la capital catalana.

Setembre de passió de Daniel Closa es va estampar a La Campana el 1997 i és una novel·la de ficció històrica centrada també en el Setge i caracteritzada per la recerca i el rigor històric. Al costat del Conseller en Cap Rafael de Casanova i el Comandant General Villarroel, l'autor introdueix caràcters de ficció que basteixen la intriga d'una narració novel·lesca enmig de la Barcelona assetjada.

La trilogia *1714: Set de Rei*, *Sota la pell del diable* i *Toc de*

[1] A banda d'una edició adaptada per al públic juvenil publicada per Bromera, de la reedició completa d'*El coronel d'Anjou* en podeu disposar a **http://www.archive.org/stream/locoroneldanjou00unkngoog#page/n4/mode/1up.**

Alfred Bosch, autor de la trilogia 1714

vespres (Columna, 2001 i 2002), d'Alfred Bosch és una de les fites de més succés de la literatura catalana. Fins i tot se'n dugué a terme una adaptació radiofònica. John Sinclair, aventurer britànnic, rep per encàrrec del seu govern convèncer els catalans que baratin de rei i confiïn en Felip IV —i no V per tal com Felip I mai fou rei de Catalunya. Per assolir-ho, disposa de la seva ironia distant. El jove espia, avesat al glamur dels ambients cortesans, es passeja per mig Europa i aterra a Catalunya sense empatitzar amb la causa austriacista. Però amb l'ajut del seu informador secret, Sinclair contribueix a girar els ànims contra el Borbó.

Vicenç Villatoro és autor de *La dona a la finestra. El Born, 10 de setembre de 1714* (Edicions 62, 2005). L'argument es basa en el fet que un director de cinema negre i jueu, que ha perdut l'estimada en l'atemptat de les Torres Bessones, roda un film sobre el setge de Barcelona de l'11 de setembre de 1714. La història del rodatge s'intercala amb la narració dels fets del segle XVIII, que és el mateix metratge, i que se centra en la vida d'un soldat, un idealista i una bella dama.

Xavier Carreras signa *Sepultura de Bandoler* (Arola, 2006). La derrota del 1714 a mans de Felip d'Anjou destrueix l'edifici polític de Catalunya i provoca en Pere Joan Barceló i Anguera l'odi etern envers els Borbons. Certs historiadors, i fins i tot l'insigne poeta Verdaguer, s'han deixat entabanar pel calumniós qualificatiu de bandoler amb què han batejat la figura del guerriller reusenc Carrasclet. Investit del grau de coronel de l'exèrcit austríac, Carrasclet s'enfronta als filipistes.

Un cadàver exquisit de Jordi Mata (Edicions 62, 2008) se situa en els darrers batecs del regnat de Carles II, caracteritzats per les intrigues i maquinacions a Madrid i a la resta d'Europa per establir el successor al tron hispànic. Mata recrea l'ambient de l'època mentre es desgranen les motivacions que provocaren l'esclat de la contesa. Del mateix autor comptem amb *1714. Entre dos focs* (Edicions 62, 2014). El reusenc Gaietà Betoret forma part de l'expedició cap a la Mediterrània del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt. Mercès a la confiança d'aquest, s'assabenta de la seva intenció de desembarcar a Barcelona per fer front al virrei Velasco. Però a la ciutat no tothom s'oposa a l'autoritat borbònica, i n'hi ha que, com Étienne Lagardère, fill d'una família francesa humil, hauran de prendre partit empesos per les circumstàncies i iniciar una fugida forçada que els menarà a conèixer la guerra i els seus horrors.

Ànima trencada (Mediterránea Gestión, 2008) de Lancelot és una novel·la històrica autobiogràfica basada en un diari personal descobert en una presó dels represaliats el 1714. És dedicada a totes aquelles dones que malgrat poder fugir s'estimaren més defensar les llars i els fills bo i sabent que finalment trobarien la mort com a última recompensa.

Xavier Carreras, amb *Objectes perduts a Nova Barcelona* (Arola, 2011), narra la contesa través de Guillem Alegret, que des de l'òptica de l'exili i marcat per la Guerra del Francès, relata les experiències viscudes més de vuitanta anys enrere pel cavaller de Montblanc Francesc de Castellví, cronista de la desfeta bèl·lica.

Jaume Clotet i David Montserrat componen a quatre mans *Lliures o morts. La novel·la que et descobreix l'heroi oblidat del 1714* (Columna, 2012). L'heroi és el coronel Ermengol Amill. Aquest militar atípic, que combaté amb ferotgia al costat d'Antoni Desvalls a Talamanca, no va acabar esquarterat, mort ni a l'exili. I aquesta peculiaritat, que el distingeix de molts altres herois de la Guerra de Successió, fou la que seduí els autors.

Victus és una novel·la de ficció històrica d'Albert Sánchez Piñol (La Campana, 2012). Es basa en una biografia fictícia del tinent coronel navarrès Martín de Zubiría i Olano. Zubiría, a 98 anys, narra des de Viena i just abans de la Revolució Francesa, les seves memòries com a ajudant reial del tinent mariscal Antonio de Villarroel durant la Guerra de Successió. Sánchez Piñol va seguir un procés de documentació molt rigorós, llegint una vegada i una

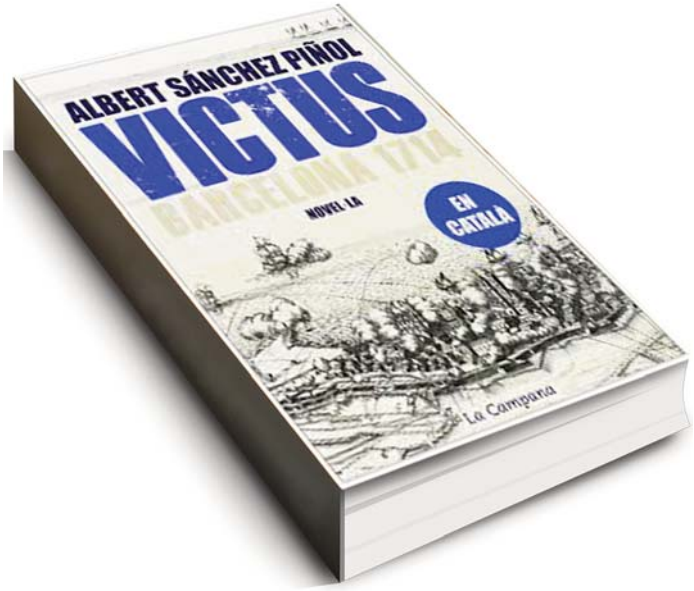

altra les cròniques històriques de Francesc de Castellví, de devers 5.000 planes, i va fer un bon recompte d'usos i costums de la ciutat popular, car de Felip IV tothom n'havia sentit a parlar, però pocs sabien com es va viure l'arribada del Borbó. Escrita originalment en espanyol, ha estat girada al català pel prestigiós traductor Xavier Pàmies el 2013. D'ençà de l'aparició de l'original el 2012, se n'han venut els drets de traducció al rus, alemany, neerlandès, italià, portuguès, francès, coreà i anglès. El 2014 se n'havien venuts més de 200.000 exemplars en les dues llengües i actualment Sánchez Piñol està enllestint la seva continuació: *Vae Victus*.

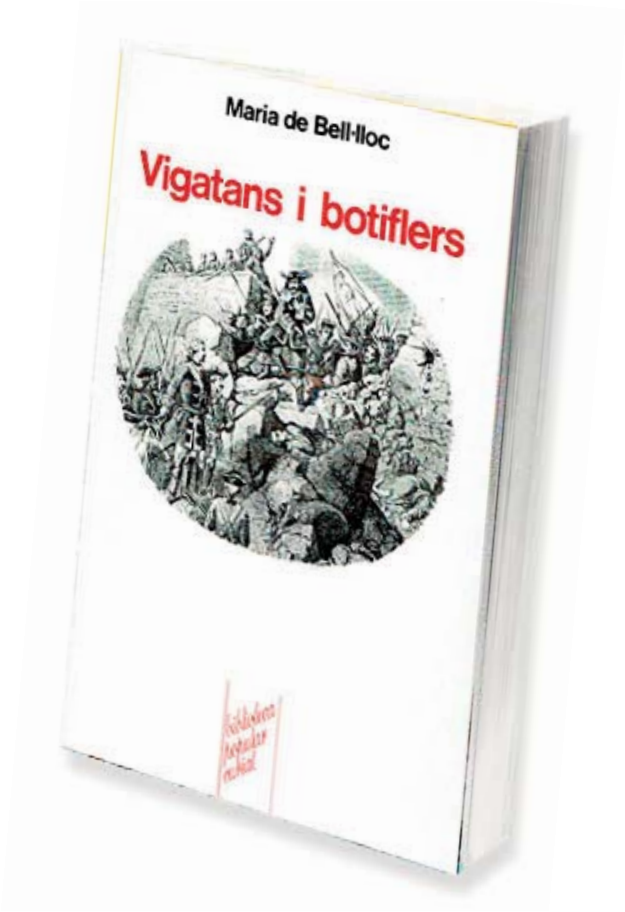

Totes aquestes novel·les que hem replegat aquí recullen un seguit de particularitats com ara que són novel·les adultes d'autors catalans que es refereixen, òbviament, als fets enciclopèdics del 1714. Raons d'espai ens han impedit parlar de novel·les estrangeres bigarrades tant en el temps com en la qualitat (des de Daniel Defoe als italians Monaldi & Sorti) i malauradament també deixar fora la nostra literatura infantil i juvenil sobre el tema amb aportacions com les de Jaume Cabré, Andreu Martín o Enric Larreula. Algú també trobarà potser a faltar les nombroses aportacions valencianes al 1707 (com *La revolta ignorada* d'Albert García Pascual, *1707. El somni perdut* de Joan Ramon Barat, etc.) o illenques al 1715 (*La darrera canonada* de Pere Morey) de què també hem hagut de prescindir. Per la resta, constatar la sorpresa que el Tricentenari no hagi dut a cap editor la idea de reimprimir cap dels treballs precedents que a hores d'ara es troben exhaurits (des dels del XIX fins als de Ramon Pallicé o Daniel Closa). També observar que els nostres autors per a adults introdueixen sovint alguna escadussera llicència literària sempre justificada per adaptar-la a la pròpia trama de ficció, i alguna coincidència en la tria del personatge per part de dos autors, com ara el personatge de Carrasclet en el cas d'Antoni Aulèstia i Xavier Carreras, o de Zubiría per part de Tomàs Vergés i Sánchez Piñol. Sobre el ciclorama de fons hi projecten tostemps una història de ficció en què els personatges ficticis es barregen amb els enciclopèdics. Són els ingredients necessaris perquè es pugui cuinar això que convenim d'anomenar novel·la històrica: ficció per la part que toca a novel·la i històrica perquè l'adjectiu així ho indica. ■

Parlam amb Mateu Morro del seu llibre

"Fora botiflers, fora galls! La Guerra de Successió a les Illes Balears"

Montserrat Nadal,
coordinador de *Pissarra*

Mateu Morro (Santa Maria del Camí, 1956) és llicenciat en història per la Universitat de les Illes Balears. Ha estat secretari general del PSM (1985-1996 i 1998-2004), batle de Santa Maria del Camí (1990-2001) i conseller d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears (2000-2003). Ha estat una de les persones que, amb motiu de la commemoració del Tricentenari del 1715, ha volgut contribuir amb la seva obra a estalonar la història del país i a reflexionar sobre els anhels i les aspiracions del nostre poble.

Quins han estat els motius que t'han duit a escriure aquest llibre?

En primer lloc, la gran importància que tenen els fets relacionats amb els 300 anys de l'acabament de la Guerra de Successió, i els efectes dels Decrets de Nova Planta. Els actes que es varen fer al Principat l'any passat, amb motiu del seu Tricentenari, amb molts d'actes, exposicions, edició de llibres i un gran suport institucional, em varen dur a valorar molt més aquest esdeveniment; amb l'afegit que a Catalunya varen saber lligar d'una manera del tot reeixida la celebració de l'aniversari amb la realitat d'avui dia del poble català i les seves legítimes aspiracions a decidir el seu futur..

Aquest lligam entre passat i moment actual va ser, doncs, un factor essencial?

Sí, em va semblar prou important. D'aquí la voluntat de fer la meva aportació amb l'elaboració d'un llibre divulgatiu que, de forma resumida, recollís les dades i els personatges més singulars d'aquella època, amb un posicionament clar, ja que, més enllà de la intenció informativa, hi ha un compromís evident en favor de la nostra terra i de la nostra història. Cal que coneguem la història pròpia i, també, quines són les nostres aspiracions com a país.

En el llibre manifestes que tots aquests fets de la Guerra de Successió i del 1715 encara són ignorats. En què et bases per a dir-ho?

A Mallorca, i en el conjunt de les Illes Balears, hem viscut moments que s'ha promogut l'oblit de la nostra pròpia història, amb uns intents molt clars de tapar i fer invisible el nostre passat. N'hi ha prou si recordam la darrera legislatura del president Bauzá. Jo he vist molt aquest contrast, per exemple, entre la manera de fer de la nostra televisió autonòmica i TV3, veient que els mitjans públics del Principat han fet i segueixen fent una feina importantíssima de vertebració del país, de les seves institucions i de recuperació de la seva història.

A les illes tenim viva una certa visió popular del passat: la gent sap alguna cosa dels talaiots, del rei en Jaume, d'en Ramon Llull... però de tot plegat en tenim un coneixement difús. Crèiem que amb la democràcia i la recuperació parcial de les nostres institucions es podria contribuir amb eficàcia a conèixer millor la història del país, però no ha estat del tot així i encara ens queda molt de camí per recórrer, malgrat la tasca que han fet els ensenyants al llarg de les darreres dècades.

Com es pot capgirar aquesta situació?

Hem d'aconseguir que el nostre llegat com a país, i no sols el llegat històric, sigui present, per exemple, als mitjans de comunicació i a les institucions. Amb un sistema comunicatiu autònom, competent i compromès disposaríem d'una potència molt gran al servei de la gent i el territori.

Per què creus que s'ha perdut aquesta consciència de país?

Els efectes de la Guerra de Successió han estat funestos. Has de tenir en compte que, en el segle XVIII, comença l'estat borbònic, i aquest s'ha de legitimar. Amb els Decrets de Nova

Planta i disposicions posteriors es pretén tapar i anul·lar tot allò que havia format part de la nostra història. Es fa d'una manera conscient, premeditada, sistemàtica... El poder borbònic espanyol entén que és vital no sols destruir les institucions nacionals, sinó també esborrar-ne tota memòria. Cal tenir en compte que la història genera consciència, i que si sabem d'on venim, podem saber on volem anar com a país. Parafrasejant aquell vers del poeta Celaya, podríem dir que la història és "una arma carregada de futur".

Fixa't com dins la publicística espanyola, durant els darrers anys, s'han començat a fer sèries de televisió que, des del seu punt de vista, creen un relat nacional espanyol interessat. Tot això recorda la frase de l'antic ministre Wert al Congrés, mentre parlava de la LOMCE, de voler "españolizar a los niños catalanes". Davant tots aquests fets, cal que des de l'objectivitat i el compromís alhora, posem en valor la nostra història, tan allunyada d'aquests mites oficials de la historiografia espanyolista.

Tots els mals vénen d'Espanya?

Dins un estat uninacional, com és el que sorgeix després de la Guerra de Successió, els elements de pluralitat fan nosa. I tres-cents anys després som allà mateix. Un cop superats els anys de la Transició i el respecte de les bones formes, hem vist com l'estat espanyol ha tirat pel dret en el seu afany assimilista i de fer *tabula rasa* de la diversitat. Hi ha uns esforços clars d'esborrar la nostra història i identitat, amb contarelles fabuloses d'un estat-nació que consideren gairebé etern, però que, tal com és avui, neix del Decret de Nova Planta, tot i tenir uns antecedents que es remunten a etapes anteriors.

Cal tenir present que el contenciós amb Castella ve de lluny, però que de fet és el 1715 quan es resol d'una manera violenta i, alhora, molt desfavorable per als nostres interessos. La història d'Espanya dels segle XIX i XX és la història del fracàs en replantejar les bases antidemocràtiques i reaccionàries de l'estat borbònic. Encara que, a l'actualitat, els defensors del vell model volen cercar per qualque banda una mica de legitimitat per a un estat que es diu democràtic, però que és fruit d'una guerra d'ocupació.

Al llibre dius també que la Guerra va tenir una dimensió internacional?

Des de feia molts d'anys l'Imperi espanyol patia una crisi total, s'estava desfent, i les potències europees com França, Gran Bretanya, Holanda (que llavors rebia el nom de les Províncies Unides) o l'Imperi Austríac se'n volien aprofitar per optar a la nova hegemonia europea i mundial. Les restes d'aquest antic i potent Imperi espanyol s'escampen definitivament amb les conseqüències de la mort sense descendència de Carles II. Amb la proclamació de Felip V, nét de Lluís XIV de França, com a nou rei de la monarquia hispànica, es produeix un desequilibri tan fort en el panorama internacional que les diferents potències han d'entrar en escena en defensa dels seus interessos.

Per què la Corona d'Aragó pren partit per la causa austriacista?

No és casual que els regnes de la Corona d'Aragó facin part amb la Gran Bretanya, Holanda, Savoia, Portugal i l'Imperi Austríac, de l'aliança antiborbònica, ja que saben que hi ha en joc moltes altres qüestions. No ignoren que Lluís XIV representa l'absolutisme en el seu grau suprem, el pitjor d'Europa. D'altra banda, les guerres del segle XVII representaren un enfrontament constant amb França, amb l'annexió de part de Catalunya amb el Tractat dels Pirineus de 1659 i amb una lluita contínua a la mar que té com a protagonista el cors. A la Corona d'Aragó és on el sentiment antifrancès és més fort. Però al llarg del segle XVII ja s'havia manifestat en moltes ocasions la voluntat de destruir les institucions representatives dels països de la Corona d'Aragó, amb episodis com la Guerra dels Segadors o el Memorial del conde duque de Olivares. El filipisme borbònic representava tot això: l'aliança amb França, l'absolutisme més ferm i la imposició d'un estat centralitzat. Dins la pluralitat de projectes i ideologies que s'encabiren sota les banderes austriacistes no es pot negar que hi havia, com a un dels trets comuns, la defensa de les institucions representatives, sorgides del dret públic propi, i arrelades al llarg dels segles. Alguns historiadors han posat de manifest com per a una part de l'austriacisme el model polític de països com la Gran Bretanya i Holanda, on hi havia també una antiga tradició parlamentària acompanyada d'una important projecció econòmica i mercantil, va exercir una influència considerable, sense oblidar el model de la monarquia composta propi de l'imperi austríac.

En el llibre també esmentes que "els castellans senten una aversió insuperable cap als catalans". Per què succeeix això?

Aquesta afirmació és del duc de Noailles, un dels representants de Lluís XIV a les corts catalanes de 1701. Crida l'atenció que un borbònic francès capti això de banda dels castellans que representaven la monarquia de Felip V en aquelles corts. Aquesta actitud, com he dit, venia de molts anys enrere. Amb la crisi de la Monarquia hispànica, ja al llarg del segle XVII, pren força la idea, per part de l'oligarquia castellana i de l'entorn de la Cort, que cal fer desaparèixer l'especificitat institucional de la Corona d'Aragó, per tal de poder extreure'n amb més facilitat els recursos financers i humans necessaris per al manteniment dels esforços bèl·lics de l'Imperi. La "catalanofòbia", com a ele-

ment ideològic reaccionari instat des del poder de l'estat, pren força en aquesta època, per refermar-se amb força durant la Guerra de Successió.

Cal tenir present que cada un dels regnes de la Corona d'Aragó podia gestionar en gran mesura els seus tributs, i que cap monarca podia organitzar lleves militars obligatòries en aquest països. Els dirigents castellans creuen que eliminant "manu militari" les constitucions que preserven els drets i les prerrogatives dels pobles que romanen fora de la Corona de Castella, assimilant-los per complet a les lleis i a l'ordenament institucional castellà, podran estalonar un vell casal, la monarquia hispànica, que s'esbuca de per tot.

En el "Memorial del Conde-Duque de Olivares", presentat al rei el 1625, noranta anys abans del nostre Decret de Nova Planta, que és del 28 de novembre del 1715, es llegeix: "La vostra majestat ha de considerar que l'afer més important de la seva monarquia és que esdevingui en realitat i veritablement rei d'Espanya. Vull dir amb això, senyor, que no us acontenteu de ser rei de Portugal, d'Aragó, de València i comte de Barcelona, sinó que treballeu guardant aquest designi secretament al vostre esperit per tal de reduir aquests regnes que componen Espanya a l'estil i a les lleis de Castella, de manera que ja no hi hagi cap diferència, perquè si obteniu aquest resultat sereu el príncep més poderós del món.". El més curiós és que Olivares proposa com a millor opció per fer realitat aquesta aspiració assimilista provocar des del mateix estat falsos aldarulls populars que puguin ser reprimits amb duresa i que, amb l'excusa de restituir l'ordre, s'aprofiti per "disposar les lleis d'aquest regne de conformitat amb les de Castella per dret de conquesta. Després procediríem de la mateixa manera a tots els altres regnes..." La mort de Carles II sense descendència va fer possible dur a la pràctica els malignes desitjos d'Olivares i de tants d'altres ministres castellans.

Durant el setge de Barcelona, el suport que reberen els catalans per part dels illencs va ser molt destacable. Per què s'ha perdut avui dia aquest sentiment de pertinença a una mateixa comunitat?

Tots aquests sentiment de solidaritat entre els nostres territoris han estat sempre mediatitzats per les institucions que hi ha hagut a cada un dels regnes de la Corona d'Aragó, pel poder polític en definitiva. Les decisions de les oligarquies aristocràtiques i mercantils sovint es prenien en un clima d'hostilitat dels estaments populars respecte a aquestes decisions. Si això no passà durant la Guerra de Successió és per dues coses: per la clara majoria social austriacista a tots els indrets i per la presència d'un exèrcit aliat veritablement poderós.

Sense les illes la resistència de la ciutat de Barcelona fins l'11 de setembre de 1714 no hagués estat possible. I Mallorca i Eivissa resistiren fins el juliol de 1715 no tan sols per a lluitar per a preservar les seves constitucions mentre hi hagués un bri d'esperança, sinó perquè mentre resistís un sol país hi havia la possibilitat, certament remota però existent, d'aconseguir la llibertat dels territoris ja sotmesos.

Quines han estat les conseqüències més greus d'ençà del 1715?

En primer lloc, va suposar el final del Regne de Mallorca, que havia nascut amb el rei en Jaume en el segle XIII, amb la pèrdua de les nostres institucions, com el Gran i General Consell, els Jurats de la Ciutat i el Regne i el Sindicat Forà. Un conjunt institucional constituït a través dels segles i íntimament lligat a la vida i a l'existència del nostre poble, a pesar de totes les seves limitacions. Sense cap dubte les institucions de la Corona d'Aragó eren capdavanteres, en el context europeu, en tant que institucions electives i representatives, com a òrgans autònoms del poder del monarca i amb unes competències molt importants. En aquest sentit eren l'antítesi de l'absolutisme borbònic.

Una segona conseqüència va ser la imposició d'un sistema unitari, centralista, que des de llavors ençà ha fet tot el possible per esborrar qualsevol rastre de la nostra cultura i la nostra identitat com a país. Un tercer efecte va ser la imposició d'un sistema militarista, amb el comandant general de l'exèrcit presidint la Reial Audiència, expressió fidedigna del dret de conquesta sobre el qual s'instaurà la nova planta, condemnant el país a la dependència i a la submissió cap a poders externs durant tres-cents anys, malgrat els intents dels il·lustrats de promoure algunes reformes. Mostra d'això va ser l'increment desmesurats de la pressió fiscal. El nou estat no reconeixia cap cos representatiu del regne, és a dir, de la població del país, i se sustentava sobre el poder absolut del monarca, amb el Consejo de Castilla i les autoritats designades per aquest poder i l'exèrcit. Aquest estat practicà una política d'aniquilació de les cultures diferents de la castellana i es proposà, fos com fos, la imposició de la llengua castellana.

No volem acabar aquesta entrevista sense demanar-te pel 27-S i el procés català. Com ho veus tot plegat?

Ho visc amb molta il·lusió i també amb esperança. Catalunya ha fet i fa passes molt serioses per a assolir la seva independència, tot i que veig un tant complicat l'escenari que es pugui dibuixar després de les eleccions properes. Però que sigui complicat no vol dir que no tengui sortides. El seu procés, des de fa un grapat d'anys, ha donat mostres de voler avançar cap a la plena sobirania des de la pluralitat política i ideològica pròpia d'un ampli moviment social d'aquestes característiques. Confii en la democràcia i en el dret a decidir, tot i les reaccions hostils que l'avanç pacífic de Catalunya provocarà a un estat espanyol presoner d'una visió falsa d'ell mateix com a realitat uninacional i atemporal. Els fets de 1715 ens informen de la naixença violenta i rotundament antidemocràtica d'aquest estat. No estam parlant d'un fet nacional arrelat en la més llunyana antigor, sinó d'una brutal i casernària imposició militar. Aquestes és la certesa que ens proporciona l'estudi de la història i ens fa pensar en la necessitat de passar pàgina, com està fent Catalunya, perquè la voluntat d'un poble, expressada democràticament, és imparable.

Agraïm a Mateu Morro el temps que ha dedicat a Pissarra, i el seu interès en mantenir encesa la flama de la memòria històrica del nostre país, i els seus esforços per a ajudar-nos a descobrir d'on venim, qui som i, sobretot, on volem anar. ■

Jornades confederals de l'OM

"Som veu, som força. Juntes construïm futur"

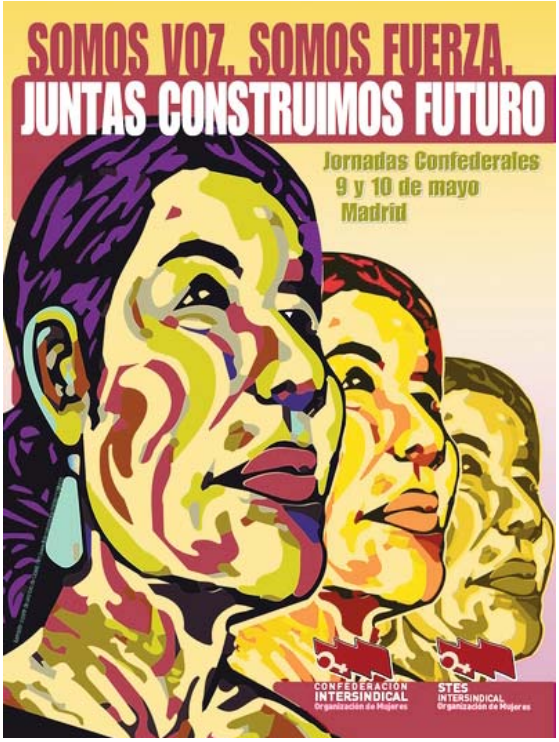

Secretaria de la Dona. STEI INTERSINDICAL

Els propassats dies 9 i 10 de maig, un grup de treballadores i treballadors, en representació del sindicat STEI, partiren a les Jornades de l'OM ("Organización de Mujeres) a Madrid, amb el títol de ***"Som veu, som força. Juntes construïm futur".*** Per primera vegada, el nostre grup comptava amb presència masculina, estava format per cinc dones (Bel Llull, Bel Simón, Camí Vic, Catalina Bibiloni i Sandra Serra) i tres homes (Sebastià Bonet, Lluís Segura i Xisco Alomar).

Després de la benvinguda i l'apertura de les jornades, la primera ponència fou a càrrec de **Carmen Castro**, economista , investigadora i, entre moltes d' altres especialitats, experta internacional en Igualtat de Gènere i empoderament de les dones a l'Administració Pública.

La seva ponència titulada *"Diàlegs, aliances i alternatives feministes per a un altre model de societat"* es fonamentava en la importància de despatriarcalitzar la societat, mitjançant una democràcia real i una vertadera igualtat entre els homes i les dones.

Digué que també és necessari acabar amb la violència de gènere i l'androcentrisme que està present a les diferents institucions públiques (sistema educatiu, polític, econòmic, jurídic, religiós...) i a la resta de la societat (mitjans de comunicació, moviments socials...).

Un altre factor a tenir en compte, avui en dia, és que la crisi ha provocat una involució. La divisió del treball és desigual, existeix una bretxa de gènere molt marcada que s'aguditza entre les dones amb fills menors de sis anys. Es torna a l'esquema de cuidadora i home proveïdor. Tenir cura dels infants o de familiars majors hauria de ser responsabilitat de tots. Una responsabilitat social, col·lectiva, comú i pública.

Després de la primera ponència, es va disposar de temps per a fer un cafè i parlar sobre com havia estat d'interessant la xerrada perquè visibilitzava una realitat, la de la desigualtat de les dones, però que estava tan instaurada socialment que per a canviar-la o eliminar-la, caldria arrencar-la d'arrel i tornar a

educar la societat, des de la base, a les nines i els nins als centres educatius i a les seves llars.

Acte seguit, el públic assistent es va dividir en dos grups. La meitat van assistir a un taller i l'altra meitat, a un altre, que després s'intercanviarien a l'horabaixa:

El taller núm. 1 impartit per **Lola Ferreiro**, metgessa i feminista, amb el títol de *"Davant la frustració"*, mitjançant un joc feia que la persona se sentís frustrada i després d'analitzar els sentiments que la frustració provocava, diferents en els homes (agressivitat) que en les dones (ràbia, impotència), donava eines per a eliminar-la o minimitzar-la (relativitzar o prioritzar la importància de les coses).

El taller núm. 2, impartit per una joveníssima **Jéssica Murillo**, periodista i experta en Igualtat de Gènere, versava sobre *"Ciberassetjament. Violència de gènere en les xarxes socials"*. Després d'una petita explicació dels diferents tipus d'assetjaments a través d'internet i les noves tecnologies (Childgrooming, cyberdating, cyberbulling, networkmoobing, cyberstalking, sexting, sextorsion, sexcasting...), es realitzaren una sèrie d'exercicis pràctics per a identificar-los i distingir-los en diferents situacions quotidianes.

Existeixen certes conductes, dutes a terme per cada vegada gent més jove, considerades violència de gènere, però que vénen disfressades de "fals amor romàntic": control de la ubicació a través del mòbil; demanar una foto per saber com va vestida; control de les amistats del FACEBOOK; control converses Whatsapp..., la qüestió és preocupant. S'ha de proporcionar formació al col·lectiu de professionals (docents) perquè sàpiguen tractar la situació amb les/els més joves, explicar-los que aquestes conductes no són correctes i donar-los eines per a detectar-les i combatre-les. La formació és prevenció. Existeixen apps, blogs, pàgines web i telèfons de consulta per fer front a la violència de gènere. Per exemple, té un telèfon d'atenció a la violència de gènere especialitzat en adolescents, on denunciar casos que els ocorrin a elles o a les seves familiars; l'App "Enrédate sin machismo" està pensada perquè mitjançant un joc, analitzis si la teva relació està basada en el respecte mutu o no.

El dia de dissabte acabà amb l'actuació d'un grup amateur de teatre format per tres actrius de Melilla, una d'elles companya del sindicat SATESTES, que representaren formidablement ***"Els monòlegs de la vagina"***. Ens varen fer riure durant tota l'estona i, fins i tot, a qualque moment més fort ens posaren la pell, i el cor, de gallina. Totes unes professionals!

El dematí de diumenge vàrem assistir a una ponència a càrrec de na **Nuria Varela** sobre *"Les dones que parlen són perilloses"* on feia un repàs a la història de les pioneres feministes.

Al segle XIV, tenim un precedent feminista, na **Christine de Pizan,** que escrigué *de les Dames*, obra que s'atribuí a Bocaccio fins al segle XVIII. En ella parlava de política, denunciava violacions, visibilitzava la dona.

Ja en el segle XVIII, als Estats Units, destaca na **Mary Wollstonecraft**, mare de na Mary Shelley, creadora de la novel·la, que va escriure el text fundacional del feminisme, *Vindicació dels drets de la dona (1792)*. A Europa, el Feminisme arriba amb·la Il·lustració (primera onada feminista), i sofreix la seva primera derrota perquè no és capaç de rompre amb el pensament androcentrista que hi impera. Prohibeixen els clubs femenins, que les dones puguin participar en política i que es puguin reunir al carrer més de cinc dones juntes.

Serà a la segona onada feminista, el **Feminisme liberal sufragista** que s'inicia el 1848, quan les dones demanaran els seus drets de ciutadania i el dret a l'educació.

Al segle XX, en el període entre guerres, el Feminisme mor d'èxit, ja havia aconseguit tot el que s'havia proposat, el dret al vot i a la educació. Però als anys 60 es produeix la tercera onada feminista, reactivada per dos llibres *El segon sexe* de **Simone de Beauvoir** i *La mística de la feminitat* de **Betty Friedan.** Es comença a prendre, un altre cop, la paraula des del moviment social en contra de l'estereotip de la violència de gènere, de la desigualtat...

Finalment, comentar que aquestes Jornades han estat, per a totes i tots nosaltres, molt constructives, però han fet evident que encara hi ha molta feina a fer per aconseguir la igualtat real entre dones i homes, al món laboral, a la nostra societat i a la vida familiar. I encara que, cada vegada, hi ha menys discriminació cap a les dones, queda molta feina per fer, però també moltes ganes de participar en el canvi. ■

El FSM 2015, un nou impuls per a canviar el món

Juan Carlos Guerra
Confederació Intersindical

Entre el 24 i el 28 de març el For Social Mundial tornava a Tunis. Després de l'èxit de l'edició de 2013, el For Social Mundial havia decidit tornar a terres tunisianes. L'edició d'enguany, però, havia d'estar marcada pels atemptats ocorreguts en el Museu del Bardo de la capital tunisiana en què moriren vint persones, a menys d'una setmana de l'inici del For Social Mundial.

Relacionats o no amb la celebració propera de l'FSM, els atemptats pretenien desestabilitzar el país i fer mal per tal d'impedir les ganes d'obertura i de democràcia de la seva població; i això afectava d'una manera directa l'FSM. Per això calia mostrar la nostra solidaritat amb la gent i la Confederació Intersindical havia de ser allà, en el For Social Mundial, fidel a la cita, perquè l'assistència fos massiva i hi pogués haver una resposta pacífica i contundent als atemptats. La ciutat de Tunis tornà a respondre en acollir el FSM 2015, i demostrà les seves ganes de canvi i de trencament amb tots els impediments que dificulten el seu aprofundiment democràtic.

Durant cinc dies, en el Campus Universitari El Manar es donaren cita tota casta de conferències, fors de debat, xerrades, assemblees, etc. en què poguérem assistir a les ganes de canvi que impregna el món. Gent de tots els indrets del planeta, organitzacions, sindicats, partits polítics, moviments socials, ONG, etc., volgueren compartir amb els demés la seva lluita, les seves perspectives, contrastar les estratègies de canvi per a poder transformar la realitat, de fer arribar a tots els racons un món més just i solidari, allunyat de les pressions de les multinacionals o de les polítiques neoliberals, dels interessos comercials que destrueixen el medi ambient, expulsen les poblacions de les seves terres o restringeixen els drets bàsics. Va ser també un for de denúncia, de poder alçar la veu en un espai obert en el qual poder trobar l'eco que els mitjans de comunicació de masses, tan controlats, no tenen.

Va ser una edició en què, per una banda, es ressaltaren les qüestions regionals, del nord d'Àfrica i del Pròxim Orient, amb els seus terribles i particulars problemes, plens d'intervencions militars occidentals, conflictes sense resoldre i focus d'extremismes totalitaris. El FSM era un lloc adient per a denunciar la guerra a Síria, la situació de Palestina, del poble sahraui i tants altres conflictes oberts en què tant el món occidental com els organismes internacionals hi tenen a veure, ja sigui per acció o per omissió. Per altra banda, en aquesta edició tampoc hi faltaren, evidentment, les delegacions que tocaren altres temes de caire global, com l'educació, el desenvolupament, el medi ambient, la igualtat o els reptes d'una nova economia, per citar-ne alguns.

Durant cinc dies, es donaren cita tota casta de conferències, fors de debat, xerrades, assemblees, etc. en què poguérem assistir a les ganes de canvi que impregna el món.

La delegació de la Confederació Intersindical participà en diferents conferències i debats d'educació, vàrem poder comprovar la feina que es fa en relació a la lluita per la igualtat de la dona en el món àrab, mostràrem la nostra solidaritat amb la causa saharaui, assistírem a debats sobre el deute i les polítiques d'austeritat a Europa i, en general, ens vàrem poder amarar bé de l'ambient de llibertat i de lluita que regnava a l'FSM, compartint les nostres pròpies lluites locals i la manera que tenim d'afrontar-les.

El For Social Mundial acabà dia 28 de març amb una manifestació festiva i reivindicativa, molt diferent de la institucional que l'endemà va voler mostrar el seu rebuig als atemptats. **L'FSM tornava a demostrar la seva força i vigència: un altre món és possible, sobren les idees i iniciatives per a dur-lo a terme. Cal ajuntar esforços i compartir experiències perquè aquest altre món alternatiu es pugui fer realitat.** Per això existeix l'FSM i per això la Confederació Intersindical hi participa.

Es pot veure el vídeo sobre l'FSM que ha elaborat en Juan Carlos Guerra a *https://youtube/kgbYPpl4AYk* ■

Les presumptes dislèxies: conseqüències negatives dels falsos positius

David Riera i Anna Sala,
psicòlegs de l'equip Es Calidoscopi

Des de la nostra experiència en la pràctica clínica i educativa en psicologia infantil, fa temps que ens desperta neguit l'ús excessiu d'etiquetes diagnòstiques i les conseqüències negatives que aquesta tendència comporta. Actualment, el camp de les dificultats d'aprenentatge també pateix i, segurament de forma especial, un augment considerable d'aquest excés.

En medicina, es fa referència al terme *falsos positius* quan s'arriba a la conclusió errònia de la presència d'una malaltia que el pacient en realitat no pateix. No cal dir que diagnosticar i tractar una afecció inexistent pot arribar a ser fatal. En el camp psicopedagògic, una de les definicions més acceptades de Trastorn d'Aprenentatge ens l'ofereix el *Manual Diagnòstic i Estadístic dels Trastorns Mentals: DSM-IV-R* que els considera *una alteració reflectida en un nivell de rendiment lector, escriptor o del càlcul substancialment inferior a l'esperat per a la edat del subjecte, el seu nivell intel·lectual i l'escolaritat pròpia de la seva edat.* A més, segons aquesta definició, *l'alteració ha d'interferir significativament en el rendiment escolar o altres activitats quotidianes que requereixen lectura o escriptura.*

En la nostra experiència hem vist innombrables casos de presumpta dislèxia amb un èxit escolar evident i sense cap alteració en altres àrees. És a dir, un oblit flagrant del criteri "*ha d'interferir significativament en el rendiment escolar o altres activitats quotidianes*" d'aquesta definició. Els professionals que les diagnostiquen argumenten que l'afectació pot acabar aflorant en un futur o que hi és però no interfereix (fet que, com s'evidencia en els criteris, no té cabuda en el diagnòstic) i, sovint, s'explica aquesta no interferència amb un efecte de *compensació* de les dificultats d'aprenentatge gràcies a altres aptituds com ara una elevada intel·ligència o una capacitat d'esforç i motivació alta, entre d'altres. Des del nostre punt de vista, si un al·lot/a pot *compensar* per ell mateix les possibles dificultats que es trobi en el transcurs de l'adquisició d'aprenentatges, diagnosticar-li un trastorn comporta una greu contradicció, a més de dur conseqüències nefastes en les seves expectatives cap a l'aprenentatge.

Tornant al camp mèdic, evidentment, detectar una malaltia que encara no es manifesta a través de cap símptoma, pot ser d'una importància preventiva molt valuosa. Però, malauradament, en psicologia, detectar quelcom que no es manifesta, so-

vint representa el risc d'identificar alguna cosa que senzillament no existeix, amb la imprudència afegida de la possibilitat de fer-ho aparèixer. Podríem dir que, en aquest camp, determinats tipus de prevenció tenen un risc considerable de crear problemes enlloc d'evitar-los.

Segons el nostre punt de vista, els protocols de detecció són eines que poden representar certa utilitat en el procés d'identificació, però que també amaguen la trampa perceptiva de *trobar el que estam cercant* precisament perquè ho estam cercant i hi prestam especial atenció. Dita *"profecia autocomplida"* sovint afavoreix la pèrdua d'objectivitat en la detecció. Aquest fet es veu reflectit, especialment, en l'ús de protocols específics per a una sola problemàtica com pot ser la de l'aprenentatge. És una obvietat per als que estam familiaritzats amb el treball d'orientació escolar, que arreu hi ha centres educatius especialment sensibilitzats amb la detecció d'aquestes dificultats i que, malauradament, aquesta atenció especial sovint comporta unes prevalences excessivament elevades i absolutament desproporcionades d'aquestes necessitats educatives dins les aules.

Per altra banda, trobam que un altre punt de la definició de trastorn d'aprenentatge que també condueix a innumerables confusions és el que fa referència al *"rendiment substancialment inferior a l'esperat per l'edat, el quocient intel·lectual i l'escolaritat pròpia de l'edat"*. Entenem per tant que, un *"i"* (i no un *"o"*) representa incloure les tres condicions i no únicament una de les tres. Nins diagnosticats de dislèxia a edats molt primerenques (sense la possibilitat d'avaluar el nivell lector, senzillament perquè encara no han començat dit procés d'aprenentatge), amb nivells intel·lectuals clarament d'acord amb els de lectura o escriptura o amb alteracions prou significatives en el desenvolupament de l'escolarització, són alguns dels errors diagnòstics típics causats per no tenir en compte de forma correcta aquest criteri. Però la llista de paranys en la detecció encara és més extensa: dèficits sensorials, problemes de relació, d'actitud cap a l'aprenentatge o dificultats emocionals són altres d'aquests freqüents *falsos positius.*

Veiem tan poc prudent la manca de detecció com l'excessiva tendència al diagnòstic i l'ús d'intervencions massa extenses

En un panorama tan propens als problemes d'objectivitat diagnòstica, prenen especial importància els aspectes relacionats amb l'ètica professional dels especialistes encarregats d'atendre-la. La detecció i tractament d'una dificultat considerada crònica, comporta una responsabilitat deontològica, no només en el sentit de detectar-la correctament i no caure en els falsos positius, sinó també en el fet de no sobretractar-la ni eternitzar-ne la intervenció. Desafortunadament, el negoci deslleial amb aquest tipus de dificultats està força estès i es fa evident en casos on l'interès divulgatiu està especialment centrat en eines per a la detecció i no pas per a la intervenció.

També és habitual observar que, el fet concret de que uns pares emprenguin la recerca d'un diagnòstic que expliqui el baix rendiment escolar d'un nin/a, moltes vegades es converteix en una autèntica cacera de justificacions. Donar una explicació que no ajuda a fomentar la responsabilitat del nin (per la presència d'un trastorn) i començar un conflicte família-escola, solen ser fets habituals que a més de no afavorir gens la tasca de l'Escola i desconcertar/desbordar la família, s'allunyen de representar una ajuda pel nin/a per acabar perpetuant o empitjorant la seva situació. Aquesta actitud que nosaltres consideram errònia per part dels professionals, habitualment porta a alimentar la falsa creença de que si un nin no té èxit escolar és perquè, de forma inequívoca presenta un trastorn de l'aprenentatge.

Òbviament, no pretenem, amb aquestes consideracions, posar en dubte el fet que les dificultats d'aprenentatge poden representar un obstacle a tenir en compte en l'adaptació al currículum escolar, però si, i com a síntesi de la nostra reflexió, direm que, en aquest camp, veiem tan poc prudent la manca de detecció com l'excessiva tendència al diagnòstic i l'ús d'intervencions massa extenses o innecessàries. És a dir, *les conseqüències negatives dels falsos positius.* ■

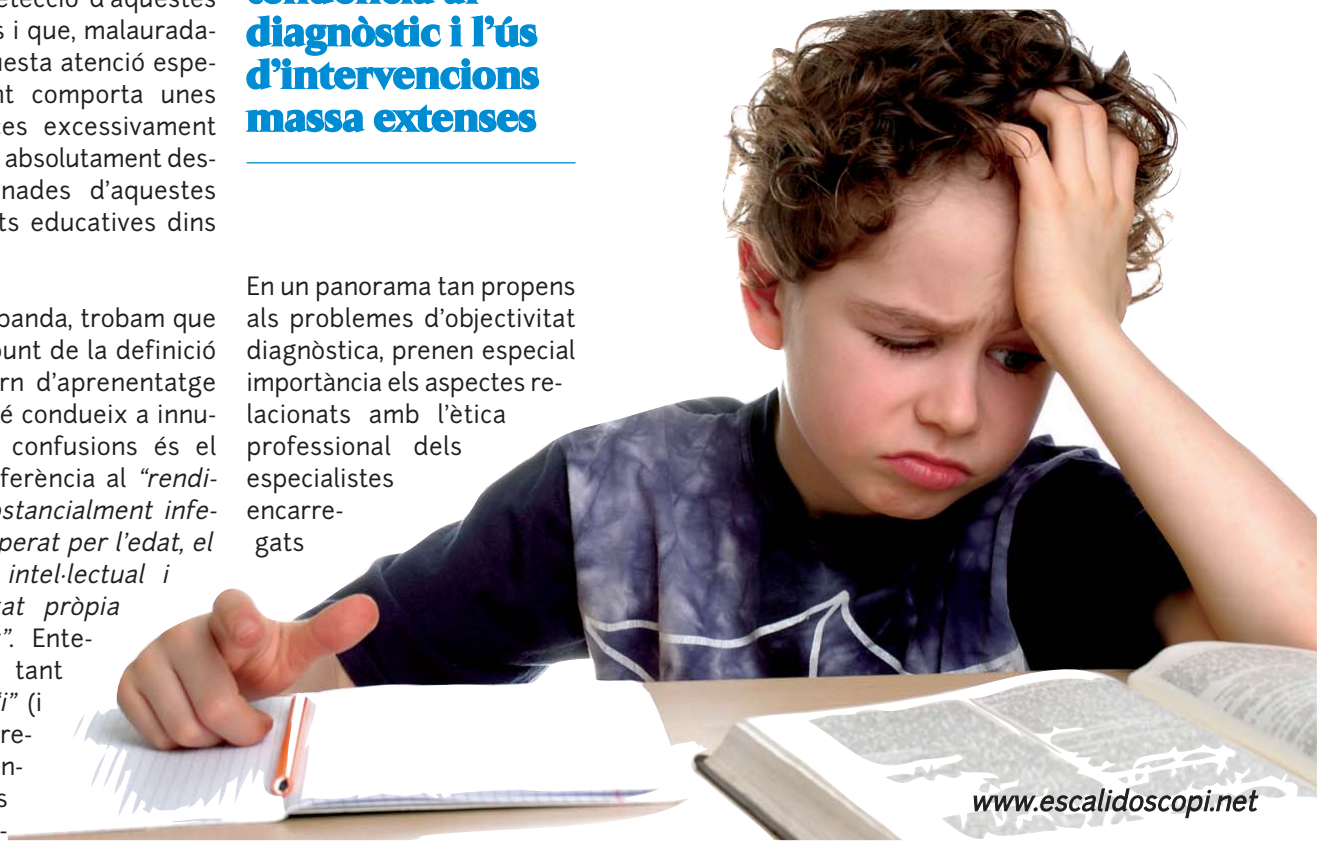

www.escalidoscopi.net

HOCUS POCUS: la màgia a l'aula com a eina didàctica

Francesc Xavier Alomar Novila,
mestre de primària

"La màgia t'ensenya a ser més observador que una persona comú"

(Dai Vernon)

"Conta'm i oblidaré, mostra'm i recordaré, involucra'm i entendré"

(Proverbi xinès)

Com a mestres sempre hem d'estar a l'aguait dels interessos dels infants i aprofitar els seus gustos per a fer més positiva la nostra tasca docent. Si observam la programació de les diferents cadenes de televisió, podrem veure que darrerament tornen a estar de moda els espais relacionats amb la màgia. També alguns programes, com "El hormiguero", han contribuït amb les actuacions de Luis Piedrahita o Jandro a tornar posar de moda la màgia i l' il·lusionisme. Noms com David Blaine, Dynamo, Cris Ángel, Jorge Blas, Mago Pop, Inés Molina, Juliana Chen... són per als infants d'avui en dia el mateix que per a infants d'altres generacions foren Juan Tamariz, Pepe Carroll, el Màgic Andreu. Aquests programes i aquests personatges són objecte d'atenció per part dels infants i figuren entre els seus temes de conversa.

Aquest fet ens pot fer reflexionar que l'art de la màgia no està gens passat de moda, i que pot ser motivador per als infants dels nostres centres i estar al mateix nivell de motivació, per exemple, que les noves tecnologies.

L'Institut d'Estudis Catalans, en el seu Diccionari de la Llengua Catalana, defineixi la màgia/il·lusionisme com **"l'art de produir en l'espectador la il·lusió d'assistir a fenòmens extraordinaris i increïbles, mitjançant trucs, jocs de mans, etc."**

Quin docent no vol provocar en el seu alumnat la il·lusió per aprendre? En aquest punt la màgia és un recurs sorprenent que contacta amb les emocions dels infants, i permet crear un vincle mitjançant el qual l'aprenentatge es produirà amb menys esforç.

Aquesta eina pot ser considerada des d'una múltiple vessant: com a **element motivador** per introduir continguts o com a **"premi"** a una determinada tasca o actitud. Així com també podem usar la màgia per **remarcar idees** o **reforçar continguts.**

En aquests casos es tractarà d'una activitat puntual: aquí l'infant serà el receptor/espectador del procés màgic.

Com a exemple de tot el que s'ha exposat, a la foto superior es pot observar una sessió de feina a una aula d'educació infantil. L'activitat és "La visita del patge reial" abans de les vacances de Nadal. A més de fer conversa a l'estora i recollir les cartes que els infants han preparat per als Reis Màgics, el patge completa la seva visita amb una sèrie de jocs de mans que complementen l'ambient màgic del moment.

Diferents objectes específics per a màgia, que ens poden servir per a la nostra tasca docent: capses màgiques per a desaparicions/aparicions, cordes, monedes, cartes, figures geomètriques i una copa per a fer el canvi d'una bolla.

Ara bé, la màgia també ens pot acompanyar de manera sistemàtica al llarg de tot un curs com a **unitat didàctica**, **unitat de programació**, **centre d'interès, racó dins l'aula** o **taller** en el qual l'alumnat participarà activament en el procés o rutina màgica.

En tot cas el que hem de tenir clar és que el nostre objectiu és el procés d'aprenentatge i no l'actuació màgica, i que en cap cas l'objecte de la màgia és enganar el nostre alumnat/espectador.

La màgia és susceptible de ser utilitzada en qualsevol etapa educativa, on un aspecte important a tenir en compte és el punt evolutiu de l'infant i, per tant, el tipus de percepció que té tant de si mateix com de la realitat que l'envolta. No serà el mateix tenir davant infants de 5 anys que es troben en el període de pensament màgic o en el preoperacional, que infants de 12 anys que es troben a l'etapa de les operacions formals i, per tant, l'impacte que el joc de mans té sobre ells és diferent en cada cas. Els materials que utilitzem, la tècnica, la dinàmica i els resultats obtinguts s'han d'ajustar al nostre grup classe.

La màgia és susceptible de ser utilitzada en qualsevol etapa educativa

Els aspectes curriculars que podem reforçar amb l'ús de la màgia són molts, a manera d'enunciat tenim els següents: enfortir l'autoestima dels infants exercint l'autonomia i la iniciativa personal, treballar l'àrea del llenguatge, l'àrea de les matemàtiques i les ciències, la psicomotricitat, o incidir en disciplines més plàstiques com el dibuix, el disseny, la música. De la mateixa manera, amb l'ús de la màgia podem contribuir a l'observació i la valoració, l'esperit crític i la potenciació de la creativitat i la imaginació.

Entre els efectes màgics que ens poden ajudar en la nostra tasca docent en destacaria tres: l'**aparició** i la **desaparició** d'objectes, i la **transformació** (canvi d'un objecte).

Evidentment, arribat a aquest punt, és necessari precisar que com qualsevol recurs pedagògic dependrà molt de l'interès i el domini que el docent tengui per fer-ne un ús dins l'aula (si el mestre domina la informàtica hi ha moltes més possibilitats que l'ús de la PDI –pissarra digital interactiva- formi part de la feina diària de l'aula; o bé si el docent coneix les feines del camp, l'hort escolar formarà part de la programació de l'aula...). Qualsevol "joc màgic" que es vulgui realitzar requerirà d'una **tècnica**, senzilla quasi bé automàtica, o bé amb un cert grau de complexitat. Aquesta tècnica ha d'anar vestida d'una **presentació/rutina** on el docent captarà l'atenció dels infants mitjançant diferents mecanismes –humor, misteri, música, etc.- i el fet màgic acabarà amb **el truc**, el desenllaç, la producció màgica que romprà amb la lògica i la seqüència dels fenòmens que l'infant espera i, per tant, crearà en els nostres alumnes l'empremta que ajudarà a reforçar els continguts.

El camp de la màgia és molt ample i, per tant, ens permetrà cercar els materials més adients per poder utilitzar-la en el moment oportú: cartomàgia (amb cartes), **numismàgia** (amb monedes), **metal·lisme**, **màgia de prop amb objectes** diversos (capses, mocadors, bosses, cartes, llibres, pintures...), **màgia amb números** (matemàgia)... o bé arts afins com poden ser la globoflèxia, la papiroflèxia, els malabars, els efectes òptics. I els objectes que utilitzarem formen també un ample ventall: des d'objectes que estan dissenyats expressament per la màgia a objectes d'ús quotidià.

A tall d'exemple, si un mestre utilitza en una conversa les paraules: lletres, números, colors, figures, davant, darrere, anvers, revers, ordenacions, seriacions, repartir... entendrem que està parlant de llenguatge, matemàtiques, dibuix; però si traslladam aquests termes al món de la màgia podrem treballar tots aquests conceptes amb un simple joc de cartes (A, Q, J, vermell, negre, 1,2...10, cor, rombes...).

Aquest article només vol ser un punt de reflexió i motivació per fer ús del món de la màgia dins l'aula. Si el lector està interessant en saber més coses sobre aquesta eina i vol saber aplicacions concretes en situacions reals recoman la lectura del llibre ***"Educando con magia. El ilusionismo como recurso didàctico". Madrid, Ediciones Narcea (2013) de Xuxo Ruiz Domínguez***, mag i mestre de primària de Sevilla; en què l'autor comparteix més d'un centenar de jocs de màgia acompanyats de referències didàctiques i la seva relació amb els aspectes curriculars. De la mateixa manera, a Mallorca des de fa uns mesos podem gaudir de la primera tenda de màgia a càrrec d'un gran mag mallorquí: Enzo Lorenzo, i ben segur que si estam interessats en fer algun joc de mans amb el nostre alumnat ens assessorarà de bon gust.

Per acabar una frase del gran René Lavand (mag que va morir el febrer d'enguany), frase que podem aplicar perfectament a l'escola:

"El major enemic que té un il·lusionista és l'ignorant" ■

RAMON LLULL, mestre de mestres

El col·legi Fra Joan Ballester de Campos ha encetat el que serà el seu particular any Ramon Llull 20015/20016, el dia de Sant Jordi

Catalina Barceló i Maria Agustina Riera,
col·legi Fra Joan Ballester. Campos

Era l'any 1229 quan el Rei En Jaume I desembarca a Mallorca. Pocs anys més tard, neix a Ciutat de Mallorques qui serà el mallorquí més universal, Ramon Llull. Fill de família benestant catalana que arribà a l'illa amb la conquesta del Rei En Jaume. Als 30 anys decideix abandonar el seu status econòmic i social, en un clar paral·lelisme amb el mite platònic, després d'haver sentit un sermó sobre Sant Francesc on es contava que el fundador de l'orde havia deixat tots els béns materials per dedicar-se a escampar la paraula de Déu, segons conta Anthony Bonner al seu llibre *Vida de mestre Ramon*. A partir d'aquí Ramon Llull emprèn una nova vida guiada per tres objectius: la conversió dels infidels, la creació d'obres per a difondre l'ideal cristià i la creació d'escoles per a formar missioners en llengües orientals.

Per a assolir-los creà una obra de quasi 300 llibres en tres llengües: llatí (llengua emprada dins la literatura, el saber i la ciència: la llengua dels lletrats), català (llengua del poble i que utilitzà per primer cop perquè els no lletrats poguessin entendre, aprendre i saber) i àrab (per a convertir els infidels i convèncer-los de la veritat de la fe Cristiana i de l'existència de Déu). Es converteix així en el primer europeu que empra la llengua materna per a tractar teologia, filosofia i ciència, que el converteix en un dels creadors del català literari. A la seva obra apareixen uns continguts que demostren que és un precursor de coneixements que altres grans genis en el món de la física, l'evolució, l'etologia, les matemà-

Racó "Ramon Llull"

Finestral de l'entrada

tiques i la informàtica no descobriran i/o desenvoluparan fins segles més tard.

Ramon Llull és un mallorquí del segle XIII que, amb la seva obra escrita, s'anticipa a l'evolucionisme de Charles Darwin (s. XIX) i a l'etologia de Konrad Lorenz (s. XX), i on ja parla de la teoria de la gravetat, sobre la qual Isaac Newton, cinc segles més tard, en va escriure la tesi. S'anticipà, també, a la lògica com un càlcul mecànic: a través de símbols, cercles i taules (per alguns considerat el primer ordinador de la història) creant així un sistema en el seu *Art* com a eina per a forjar judicis i sil·logismes amb el fi únic de demostrar l'existència de Déu. Leibniz, al s. XVII, tindrà en compte aquesta creació de Llull per a desenvolupar el sistema binari i serà suficient perquè el 27 de novembre de 2001 es nomeni Ramon Llull patró dels enginyers informàtics. Tal com diu Alexander Fidora, de Gothe-Universität, en el món de l'antropologia Ramon Llull s'avança a Jean-Paul Sartre i a Helmuth Plessner, ambdós del recent segle passat. Així mateix, Llull desenvolupà el que el filòleg i catedràtic Robert Pring-Mill (Anglaterra 1924-2005) va anomenar una "visió trinitària del món". A més de les obres que va escriure, de la seva pròpia vida i de la importància de Llull per a la nostra llengua, per a la nostra cultura i per a la nostra identitat, se sap també que va predir, amb l'observació de les marees a Galícia, un altre continent més enllà de l'Atlàntic.

Com diu el professor Pere Villalba, tant en l'estructura gramatical catalana com llatina, Llull escriu amb una gran correcció. Crea una llengua subtil, d'estil pla, que fa possible la intel·lecció dels conceptes filosòfics i teològics més elevats, la qual, per altra banda, és l'única finalitat de la gramàtica, és a dir, la de propiciar la intel·ligibilitat del missatge.

Ramon Llull escriptor, filòleg, antropòleg, filòsof, místic, teòleg, professor, enciclopedista i missioner es converteix en un arbre de la ciència, amb un brancam espès i diversificat amb quasi 800 anys d'història. Ramon Llull és testimoni d'eternitat dins diverses ciències i arts, no només dins el camp de la literatura i de la filologia, i així es converteix en Mestre que va inspirar, inspira i inspirarà.

Aquest mallorquí que acabam de presentar va morir ara fa 700 anys, encara que no se'n sap la data exacta. Sabem que a principis de desembre de l'any 1315 encara era viu, i que a l'abril de 1316 ja havia finat, raó per la qual els anys 2015/2016 es commemora el VIIè Centenari de la seva mort.

Per aquest motiu i animats per l'opinió que A. Ferrer Llabrés argumenta en el seu llibre de posar Ramon Llull com avantguardista del segle XIII entre el seu poble, el Claustre del Col·legi Fra Joan Ballester de Campos va pensar que era un motiu més que suficient per a presentar la seva obra a tots els alumnes del centre, de la mateixa manera que altres vegades s'havien duit a terme altres projectes amb idèntics resultats satisfactoris.

Després d'algunes reunions, bona part de la feina ja estava embastada, amb la recerca a la xarxa de tot allò que tractava de Llull, assistència a conferències, bibliografia de i sobre Ramon Llull, jornades de formació... a més d'una exposició d'activitats que ens pareixien adients per a totes les etapes: des d'infantil fins a ESO, i també a primària. Es tractava d'exposar-los la idea tenint un material i unes propostes clares i engrescadores: tasca, per altra part, no gaire fàcil, perquè de Ramon Llull hi ha molt material, el gruix de l'obra del Beat i la seva qualitat són importants, però el material que hi ha actualment està molt poc adaptat als més joves. Semblava, per tant, molt adequat començar-ho a treballar el Dia de Sant Jordi, dia gran de les Lletres Catalanes i, per això, una setmana abans d'aquesta data, es va presentar la idea. Des d'aquí agrair a tot el Claustre la bona acollida que tingueren les propostes i l'interès que mostraren per a començar el treball. Prepararen el material i l'enllestiren perquè la tasca fos un èxit.

La proposta consistia a treballar la figura d'a-

Els més petits (3r Ed Infantil) amb les L que van omplir d'animals

quest personatge tan complex amb nins d'entre 3 i 16 anys: tot un repte.

Les activitats que es varen dur a terme foren les següents:

A infantil: es va presentar Ramon Llull amb el llibre *Ramon Llull i la muntanya màgica*, es va llegir el primer capítol de *El llibre de les Bèsties* i es varen pintar alguns dels animals que apareixen a l'obra.

Alumnes de 4t de primària amb les lletres LLULL

1r cicle d'ed primària van fer també una pancarta

Primer cicle d'educació primària: llegiren i miraren per grups l'auca de Ramon Llull, comentaren i explicaren les obres més importants del Beat, dugueren a terme una petita representació teatral amb titelles de *El llibre de les Bèsties*, es féu una lectura i un comentari del conte *Ramon Llull i la muntanya màgica*, i es treballà la geografia del Puig de Randa.

Segon cicle d'educació primària: llegiren l'auca de Ramon Llull, parlaren de la seva biografia i d'algunes de les seves obres més importants, feren la lectura per grups del conte *La muntanya màgica,* seguit d'un comentari, un breu resum d'allò més important de Llull i un dibuix que ho representàs.

Tercer cicle d'educació primària: els alumnes llegiren i comentaren *Ramon Llull i la muntanya màgica*. També llegiren i exposaren a la classe una auca de Ramon Llull, sobre la seva vida i les seves obres. En teníem una a cada classe, des d'infantil fins a ESO. Una altra activitat d'aquests cursos va ser llegir *Tant de gust de conèixer-lo, senyor Llull,* que inclou *El llibre de les Bèsties*. És una edició per a infants i adolescents, altament recomanable. Ens parla de la vida de Llull i dels seus llibres, situació en espai i temps, entre altres apartats. Els nins també feren, amb cartolines de colors, felicitacions per al Dia de Sant Jordi, amb frases de les auques i punts de llibre amb els títols d'algunes obres de Llull.

ESO: llegiren l'Auca sobre la seva vida i la seva obra, cercaren informació a la xarxa. També assistiren a la projecció d'un PowerPoint sobre la seva vida i la seva obra: Cronologia Lul·liana d'uns cinquanta minuts de durada, els alumnes participaren en l'explicació de la mestra amb allò que ja sabien i demanaren informació de tota casta. Treballaren també *El llibre de les bèsties*, tot analitzant els seus personatges, el tema, els *eiximplis* i la tècnica narrativa.

Interessant va ser treballar i cercar informació sobre els llocs emblemàtics en la vida de Llull: el Puig de Randa, el monestir de , Miramar... i també es varen escriure a cartolines els seus proverbis més coneguts. A més parlaren i reflectiren en escrits les llegendes que cal desaprendre sobre Ramon Llull: "No va ser un frare", "No era un foll alquimista", "No va ser mai un heretge"... I els va cridar molt l'atenció que fos perseguit pels inquisidors. Continuaren plasmant en grans fulls els seus símbols o figures: l'Art, l'Arbre de Ciència, l'home, els quatre elements... alguns títols de les seves obres.

Tercer cicle d'ed primària amb les lletres LLULL

2n d'ESO amb el llinatge de LLULL

Entre tot el centre es dibuixaren les lletres LLULL, que es varen omplir amb material que feia referència al personatge: els animals que apareixen a *El llibre de les Bèsties*, títols de les obres de Ramon Llull, versets de l'auca, els escenaris de Llull, els seus proverbis, les llegendes inventades que cal desaprendre, els seus símbols...

Els alumnes i els professors de totes les etapes acabàrem la Diada al pati del col·legi, compartint i mostrant tot allò que havíem fet. Els murals es penjaren a l'entrada del centre, i la resta de la feina dins cada aula. Moltes d'elles tenen un "Racó Ramon Llull".

Amb l'ajut de la professora d'Educació Visual i Plàstica es va posar al finestral del col·legi una imatge de Ramon Llull, uns versets del *Llibre d'Amic e Amat* i unes lletres que diuen "2015/2016, any Ramon Llull". Recordàrem també els versos que ens va deixar escrits el poeta campaner Damià Huguet: "S'ha fet hora d'estarrossar el camp amb un poema. Més, llavors, la vida què seria?" .

L'endemà, els alumnes de primer i segon d'ESO visitaren els "Racons Ramon Llull" dels alumnes de quart de primària, que els explicaren què havien treballat i què sabien de Llull. Els d'ESO els contaren també algunes coses que els més petits no sabien i tots compartiren experiències. D'aquesta manera també treballaren el respecte per la feina de l'altre i el valor del reconeixement de la tasca ben feta.

Intercanvi d'informació Ed Primària - ESO

Era el "sus" de partida. Es perllongarà, amb activitats que es duran a terme cada mes o mes i mig, des de la Diada de Sant Jordi 2015, fins a la Diada de Sant Jordi 2016.

De cara al curs actual la idea és anar ampliant la figura de Llull mitjançant l'auca, *El llibre de les Bèsties*, Rutes Lul·lianes, lectures de Ramon Llull, diferents PowerPoint sobre alguns aspectes de la vida i obra de Ramon Llull, *Llibre d'Amic e Amat*,... I totes aquelles que ens surtin o ens oferesquin, relacionades amb Ramon Llull.

Des d'aquí volem agrair a l'Institut d'Estudis Baleàrics tots els exemplars de *Ramon Llull i la muntanya màgica* que ens varen cedir de manera temporal.

Cantava l'ocell al verger de l'amat,
i va venir l'amic, qui va dir a l'ocell:
si no ens entenem per llenguatge
entenguem-nos per amor,
car en el teu cant
es representa als meus ulls
el meu estimat.

Ramon Llull, Llibre d'Amic e Amat, 26

Bibliografia emprada:

http://antropicos.blogspot.com.es/2008/01/ramon-llull-y-la-ingenieria-informatica.html

http://www.auques.cat/tot.php?auca=llull

BERNAL, C i RUBIO, C. *Tant de gust de conèixer-lo, Senyor Llull*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 2008.

FERRER LLABRÉS, A. *Impressions lul·lianes*. Ajuntament de Palma, 2003.

BONNER, A. *Vida de Mestre Ramon*. Editorial Barcino. Barcelona. Novembre, 2013.

LLULL, Ramon. *El llibre de les Bèsties*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1986.

LLULL, Ramon. *Llibre d'Amic e Amat*. Editorial Barcino.Barcelona,1927.

SALAS, C i GAYÀ, M. *Ramon Llull i la muntanya màgica*. Bahía Industria Gráfica. Randa, 2008.

Per l'educació, contra el mal govern

Dia 18 de maig, a la seu de l'STEI de Palma es va fer la presentació, davant els mitjans de comunicació, del llibre: "PER L'EDUCACIÓ, CONTRA EL MAL GOVERN". És una crònica de la lluita de l'STEI Intersindical i de la Comunitat Educativa per una educació de qualitat, inclusiva i en català. S'ha fet un extens recull de la lluita que el sindicat ha duit a terme, a totes les illes, durant la legislatura del Govern Bauzá. S'hi poden trobar els fracassos d'en Bauzá i els èxits del sindicat i de la comunitat educativa.

S'hi tracten totes les respostes que ha donat l'STEI i les diferents entitats, organitzacions, assemblees i plataformes de la comunitat educativa als atacs que ha volgut dur endavant el president Bauzá (PP).

Parlam de fracassos de Bauzá i d'èxits de l'STEI i de la comunitat educativa perquè tots els atacs que ha duit endavant el president Bauzá han tengut resposta per part nostra i per part del seu propi partit. 1r any de legislatura, ordena el tancament dels mitjans de comunicació en català i promou la castellanització d'IB3. Per resposta es crea ONA Mediterrània. Eliminació del requisit de català de l'Administració autonòmica i local. Respostes vaga de fam de jubilats per Mallorca, 50.000 persones al carrer, 12.000 al·legacions, impugnació per part de 50 senadors del PSOE de la modificació de la llei davant el Tribunal Constitucional, denúncia de l'STEI davant el Parlament d'Estrasburg per la vulneració dels drets de la comunitat lingüística catalana i finalment molts ajuntaments, i sobretot alguns del PP, declararen obligatori el requisit de català als seus funcionaris.

Hi ha hagut retallades de professorat, de programes de suport, ajudes de transport, llibres de text i menjador... no es cobreixen les baixes, es declara la lliure elecció de llengua... vagues d'un dia, de dos, concentracions, manifestacions... finalment el 87% dels pares i mares trien l'ensenyament en català! Un altre dels fracassos d'en Bauzá. Els pilars de l'educació en català estaven molt ben posats i la resistència i les campanyes per defensar una escola en català per a tots, ho feren possible i resistiren l'envestida d'en Bauzá.

El llibre també recull com en Bauzá va posar llenya al foc per encendre la mobilització més gran de la història de les Illes Balears. La imposició del TIL de manera invasiva, no progressiva, ni tampoc ben programada, sense recursos ni preparació per part d'alumnes i professors... Els expedients als directors de Menorca, al de Marratxí... l'incompliment de la suspensió cautelar del calendari d'aplicació del TIL durant el curs 2013-104... va donar lloc a la vaga indefinida, secundada per la majoria de docents, i a un moviment de solidaritat i de suport, tant de pares i mares, com de la societat civil, mai no vista a les Illes.

El llibre no oblida la gran croada que ha duit a terme de forma incessant i continuada contra la llengua i la cultura pròpies de Formentera, Eivissa, Menorca i Mallorca, el projecte de Llei de convivència que pretenia prohibir les camisetes verdes; la publicació al BOIB de la Llei de símbols que pretenia prohibir els llaços quadribarrats, les quatre barres... la resposta ha estat també continuada i incessant, els llaços han arribat a tots els centres i a tots els racons de les illes, a la resta dels Països Catalans i a les comunitats autònomes amb llengua pròpia. També al Congrés de Diputats i als Parlament Europeu en dues ocasions durant aquesta legislatura, el 2014 ompliren la plaça major de Palma... i mentrestant molts ajuntaments, alguns del PP, declaren les quatre barres o el llaç símbol propi de la seva corporació. El darrer fracàs d'en Bauzá ha estat el TIL. Tots estam a favor d'incrementar l'aprenentatge d'una llengua estrangera, però no amb el model imposat i mal programat d'en Bauzá. Finalment els tribunals han donat la raó al sindicat, han anul·lat el decret TIL i han declarat la suspensió cautelar de l'ordre de desplegament del TIL per al curs 2014-2015.

L'STEI Intersindical farà arribar un llibre a totes les biblioteques de les Illes, les de la Universitat de les Illes Balears i els centres educatius que el sol·licitin un exemplar del llibre. El llibre pot arribar als centres en paper i en format PDF.

Ara ha acabat una legislatura i en comença una altra. Per a nosaltres és important que quedi recollida aquesta gran lluita i quins han estat els seus actors i les causes i accions que l'han propiciada, perquè estam disposats a continuar defensant la llengua i l'educació per a tothom, inclusiva i en català.

M. Antònia Font.
STEI Intersindical

L'oportunitat de crear escola

Mercè Pinya

"Tanmateix ens tornaran a votar" és una sentència infausta que resumeix en cinc paraules la prepotència i la desconnexió d'un Govern, no només respecte del sentir de la ciutadania, sinó també del sentit comú i dels mínims de la democràcia. No és casual que la frase la pronunciàs la tercera i darrera consellera en funcions de l'Executiu de José Ramón Bauzá adreçant-se a un dels portaveus de l'Assemblea de Docents. Núria Riera demostrà aquell diumenge de maig, previ a les eleccions que han conduït el seu partit als pitjors resultats de la història de l'autonomia, que durant tots els mesos que va ocupar la cartera d'Educació no va entendre res.

La tercera consellera d'Educació de Bauzá no podia anar més errada: les Illes Balears han votat canvi. El conflicte educatiu i l'intent d'aniquilació cultural i lingüística han estat un dels motors que han empès la societat illenca a destinar a l'ostracisme no els que han volgut governar d'esquenes al poble, sinó els que l'han menyspreat i a damunt han tingut la gosadia de dir en públic que així i tot, "tanmateix", tot continuaria igual. Que el poble era beneit. Que quatre anys d'imposicions i retrocessos, sobretot a l'escola, no podien passar mai factura. Emperò és que, en part, és normal que ho pensassin, perquè els escàndols de corrupció i altres abusos mai no havien recollit un càstig electoral de dimensions similars.

La mobilització de l'esquerra i el trasllat de l'abstenció de l'esquerra cap a la dreta és un fenomen nou que ha permès la primera majoria progressista de la història democràtica recent a les Illes Balears. En contra del que pensava el PP, el poble té un límit. Segurament la societat de les Illes havia guardat les formes davant aquells que feien un doble discurs – tots recordem els missatges de protecció del territori mentre alhora s'aprovaven lleis desreguladores amb noms proteccionistes i sostenibles -. Emperò, finalment, ha quedat demostrat que les formes també són importants i que si te'n rius dels electors, ells acaben rient els darrers, i millor.

José Ramón Bauzá va dir en seu parlamentària que l'ensenyament públic, de qualitat i en català no és el seu model. Els illencs li han respost per la via de les urnes, l'única que ells han reconegut durant quatre anys de mobilitzacions socials menyspreades per una majoria absolutíssima, que el seu model sí que és aquest.

De fet, ja li ho havien dit els pares i mares dels alumnes, quan el 2012 els demanà per primera vegada quina llengua d'ensenyament volien per als seus fills a l'escola i només el 12% trià el castellà. La ceguesa de Bauzá i el seu entorn numantí contra el català el va fer cec davant unes dades objectives: les famílies volien i volen català a l'escola. El que no va entendre és que entre aquesta àmplia majoria hi havia, també, els seus votants i no només els de l'esquerra "pancatalanista i radical". La minoria del Círculo Balear acabà sent el referent front unes dades que un polític astut hauria sabut interpretar. Ell, en la seva tònica, les menyspreà. I la resta ja és història.

El que sí que s'ha posat de manifest és que a diferència d'altres vegades, l'educació és ara plat fort de la negociació i ho serà també de la política que s'ha d'implantar.

Aquest és el moment de banyar-se, d'embrutar-se les mans, d'implicar-se i de comprometre's perquè el sistema educatiu públic de les Illes Balears tingui l'estatus que requereix una societat justa i avançada. No ho tindrà fàcil la persona que presideix la seu del carrer Alfons el Magnànim de Palma. Haurà de prendre decisions que decebran, que aportaran dosis de realisme als que demanen la lluna, haurà d'oposar-se a alguns i d'enfrontar-se a altres. Governar és embrutar-se les mans de feina i de resolucions. Emperò per damunt de tot, haurà de refer els ponts cremats: cal retornar al Consell Escolar de les Illes Balears el paper que mereix com a màxim òrgan de participació, cal refer ponts de

diàleg entre els òrgans de participació dels centres i el Govern, cal apostar per una inversió que permeti adecentar centres educatius que no compleixen els mínims ni quant a recursos humans ni quant a infraestructures.

Segur que en aquest sentit hi haurà estires i arronses i la decadència dels edificis i les retallades no es podran revertir com molts desitgen. Els límits pressupostaris seran, segurament, la primera dosi de realisme que molts hauran d'empassar-se.

Redemocratitzar el sistema educatiu no és poca cosa. El Govern de Bauzá va canviar l'estructura del Consell Escolar de les Illes Balears perquè no li pogués votar coses en contra i neutralitzar-lo. Tanmateix, quan la passada primavera tornà a oposar-se a l'aprovació dels currículums d'aplicació de la LOMQE a ESO i Batxillerat i recomanà retardar-ne la implantació, la fidel consellera Riera féu com si plogués i no tingué cap problema en recordar que els informes del Consell Escolar són consultius, i no vinculants.

Els dictàmens de la Universitat de les Illes Balears foren ignorats o utilitzats a conveniència, i el seu paper com autoritat acadèmica, denostat.

El nou Govern té l'oportunitat de crear escola. De refer la devastació que ha deixat un conflicte llarg que encara coeja amb força a instituts de Secundària, on la conseqüència de les dimissions dels equips directius a causa de la imposició del TIL havia desembocat en noves directives sense el suport de les respectives comunitats educatives i en una convivència interna tensa i amb efectes sobre l'alumnat. Té l'oportunitat també de refer els espais de diàleg i de no parapetar-se en un castell d'Ivori com feren, sobretot, Joana Maria Camps i Guillem Estarellas.

I una darrera cosa que, per bàsica, potser se'ns ha oblidat. El nou conseller d'Educació ha de ser una persona amb experiència i reconeixement en el sector. Els experiments d'Agents Immobiliaris de la Propietat és evident que no han acabat de funcionar.

El nou Govern té l'oportunitat de crear escola. De refer la devastació que ha deixat un conflicte llarg que encara coeja

Alguns reptes per als propers temps no seran fàcils, i obligaran tots els agents a actuar amb responsabilitat. Per començar, un nou equip a la Conselleria d'Educació es trobarà davant seu el repte gegantí d'anar desfent tot un sistema, unes normatives pensades per imposar un model, que ara es voldrà, amb bon criteri, consensuar. Però aquesta tasca no serà senzilla. En primer lloc, perquè la derogació de les normes obliga a crear un ordenament jurídic al qual centres i docents es puguin acollir per tornar a una certa normalitat. I dic una certa, perquè tot plegat succeirà en un moment en el que s'està implantant la LOMQE, una norma de rang estatal.

El nou Govern ,caldrà dir- ho ben fort, no pot canviar la LOMQE. Han compartit cartells i manifestacions, però no comparteixen cambra legislativa ni rang amb els diputats que l'han aprovada. La

LOMQE és una llei orgànica que només una majoria al parlament espanyol pot derogar o modificar. Mentre això no succeixi, l'Executiu pot impulsar mesures pal·liatives, però en cap cas podrà evitar-ne la seva implantació. Tenint en compte que el moviment de la marea verda, un veritable fenomen que algú haurà d'estudiar en profunditat com a agent de canvi, ha nascut a la contra, és previsible que també el nou Govern acabi essent víctima de les seves crítiques. I així ha de ser. Però cal aspirar a que no siguin fruit d'una inèrcia reivindicadora, sinó d'una anàlisi rigorosa del que es pot i no es pot demanar a un Govern.

I és que els mals de l'educació són molts, i tots no són estrictament atribuïbles al Govern. Famílies, docents, experts, universitat, tothom haurà de fer autocrítica. Bauzá ha unit el que semblava impossible, però ara aquest exercici ha de servir per quelcom més que per enderrocar un Govern. Cal que la cohesió es mantingui, i, si se'm permet la modesta opinió, s'aprofitin les connexions i ponts establerts per millorar d'una vegada la qualitat educativa de Balears.

Un repte gegantí que no admet més demora, i que sols es pot fer amb un Govern que s'ho cregui. Però res més lluny de la realitat qui pensi que basta tenir un Executiu favorable a l'impuls de mesures. Són fonamentals, però també tota la comunitat educativa, des dels seus àmbits, haurà de trobar la manera de contribuir-hi. I esper que no sempre valgui, com fins ara, l'excusa del Govern. ■

GUATEMALA: una vivència per a tota la vida

Lourdes Candela Terrasa

A dia d'avui, fa més d'un mes que vaig tornar de Guatemala i puc assegurar que el que m'ha donat aquest viatge ha estat força, motivació, il·lusió i empenta. Ho noto ara, més que quan vaig arribar, per així com estic afrontant el principi de curs, que és amb molta energia. Guatemala m'ha carregat les piles, que, per què no dir-ho, les tenia una mica baixes de bateria. Intentaré explicar com s'ha produït aquest fenomen, però com tothom sap, és molt difícil posar paraules a una vivència i transmetre-la al 100%... Els que hi han estat em deuen entendre, i els que no, anau-hi! I després ho entendreu!

Em vénen a la ment molts flaixos de llocs on vaig estar, del que vaig veure, amb qui vaig conversar... i això serà el que us relataré. Són com peces d'un puzle, que quan les encaixes veus la imatge sencera.

NEBAJ

Cada matí, abans de que sortís el sol, em despertava el renou dels raspells que s'utilitzen per fer neta la roba a les piles de pedra, rrrrrrssssss, rrrrrrrsssss...

Nins i nines, amb una petita motxilla a l'esquena, caminant sols per les carreteres, camí de l'escola...

Cares receloses dels mestres quan començava el taller, que ràpidament es transformaven en somriures i agraïments. "Señora Licenciada" em deien!

Converses amb don Sebastián de com va afectar el conflicte armat a la zona, i la visita a l'escola on ell treballava. Una comunitat que van desterrar d'on vivien i després del acords de pau els van cedir uns terrenys poc fèrtils, de difícil accés enmig de muntanyes i amb molt pocs recursos. Una imatge devastadora.

La convivència amb Reyna, i la seva filla petita Marina. Una dona que tirava endavant la criança d'una criatura sola, tasca més que admirable!

SOLOLÀ

Les rialles dels mestres i la complicitat que em brindaren al llarg dels tallers.

La llimonada i les "poporopos" (crispetes) amb les quals em van rebre a casa de la Carmen i la seva filla Estrellita.

El sobrenom amb què vaig partir d'allà: Lulus.

Les cares de sorpresa dels mestres quan veien, amb unes quantes peces geomè-

triques, com es podia treure partit de les matemàtiques.

El camí de pedres, entre camps de blat que havia de creuar per arribar a l'escola.

Les "camionetas" plenes a rebentar de gent que havia d'agafar per tornar a l'alberg.

La impotència de veure que hi ha dones indígenes a qui ningú els ha explicat fins ara els seus drets, uns tan bàsics com l'accés a la sanitat i d'altres tan essencials com ser respectada com a persona. Gràcies a l'organització COINDI això està canviant mitjançant programes d'alfabetització, formació política i horts familiars. Una gran labor.

RETALHULEU

El sentiment de Gran Família que es respirava al sindicat de l'STEG.

Les acalorades converses nocturnes de la situació política del país amb Diego, l'altre cooperant valencià i Otto, màxim dirigent de l'STEG a Reu que ens acollí a casa seva amb els braços oberts.

Els tallers amb 64 mestres i una pissarreta de mig metre quadrat.

Les rialles i el bon "feeling" que vaig tenir amb tot el professorat d'allà.

La meva cara de sorpresa quan em van donar un regal de comiat.

La devoció que sentien els mestres per tirar endavant els projectes dels horts escolars.

Participar a la primera caminada cívica en contra del Govern i formar part dels càntics dels manifestants reclamant la dignitat de l'Educació.

Les llàgrimes d'emoció que no vaig poder retenir quan vaig partir d'allà...

I per tot allà on anava, la presència d'Odilia, la que tenia cura de jo en tot moment i la que aconseguí que, tot i que aquesta aventura la vaig realitzar sola, tenia la certesa que podia acudir a ella a qualsevol hora. Va ser la que em va donar tranquil·litat i em va transmetre molta estima en tota la meva estada a Guatemala.

Els guatemaltecs que he tengut el plaer de conèixer, tenen una calidesa i una tal fortalesa d'esperit que et transmeten una energia immensa...

Per això, agrair a l'ONGD Ensenyants Solidaris aquesta oportunitat que m'ha brindat per viure aquesta experiència, i molt particularment a tu, Juan, que em vas donar les ales per poder volar cap allà i per poder conèixer aquest meravellós país, del qual he pogut veure dues versions: la que gaudeixes amb els seus espectaculars indrets com els cims dels imponents volcans, els llacs que et transmeten immensa tranquil·litat, els rius d'un color turquesa hipnòtic, els majestuosos temples maies, els boscs que tot ho inunden de verd... i la versió que et fa aterrar de peus a terra, on veus els contrasts de la pobresa que va de la mà amb els avenços tecnològics, del camí que queda per recórrer en el món de l'Educació en particular, i dels Drets Humans en general, de la corrupció i la violència impregnada als carrers... però ells, els guatemaltecs que he tengut el plaer de conèixer, tenen una calidesa i una tal fortalesa d'esperit que et transmeten una energia immensa... i això és del que més m'he impregnat estant allà. ■

L'STEI participa als actes de l'onze de setembre a Barcelona

Una representació de l'STEI ha participat a la Via Lliure a la República Catalana del passat Onze de setembre a la Meridiana de Barcelona, juntament amb altres organitzacions sobiranistes i culturals d'arreu dels Països Catalans, de les Illes Balears, el País Valencià i la Catalunya del Nord, que tenien assignats trams propis a la Via, que eren el 14, el 13 i el 12, respectivament. Els Estatuts de l'STEI recullen, a un dels seus apartats, la defensa i la lluita per a l'assoliment del dret d'autodeterminació de tots els pobles.

Tot i no ser un dia festiu a molts territoris, han estat centenars les persones que viatjaren a la capital del Principat en autocars especials o en altres mitjans de transport per fer costat a la històrica mobilització. La convocatòria reivindicativa i festiva de l'Assemblea Nacional Catalana i Òmnium Cultural comptava amb el suport d'entitats com la Plataforma pel Dret a Decidir del País Valencià, Acció Cultural del País Valencià, l'Assemblea Sobiranista de Mallorca, l'Obra Cultural Balear, el Grup Blanquerna o la Federació d'Entitats en Defensa de la Llengua i la Cultura Catalanes de la Catalunya del Nord, entre d'altres; a més d'una àmplia representació de dirigents i càrrecs electes de formacions polítiques i sindicals d'aquests territoris, entre els quals hi havia el secretari general de l'STEI Gabriel Caldentey, i el secretari de moviments socials d'aquest sindicat Francesc Ramis.

El dia anterior, 10 de setembre, en un acte organitzat per la Intersindical Alternativa de Catalunya (IAC), la Intersindical Valenciana i l'STEI, es fa fer a les cotxeres de Sants una taula rodona amb el títol "La Unió Europea contra la sobirania dels pobles" que comptà amb la presència de Daniel Munevar, economista i ex-assessor de Varoufakis; David Fernández, periodista i membre de la IAC; Ainhoa Etxaide, de la secretaria general del sindicat LAB; i Sergi Cutillas, economista i membre de la Plataforma Auditoria Ciutadana del Deute (PACD). L'acte va ser moderat per Elena Idoate, economista, membre del seminari Taifa i de la IAC. ■

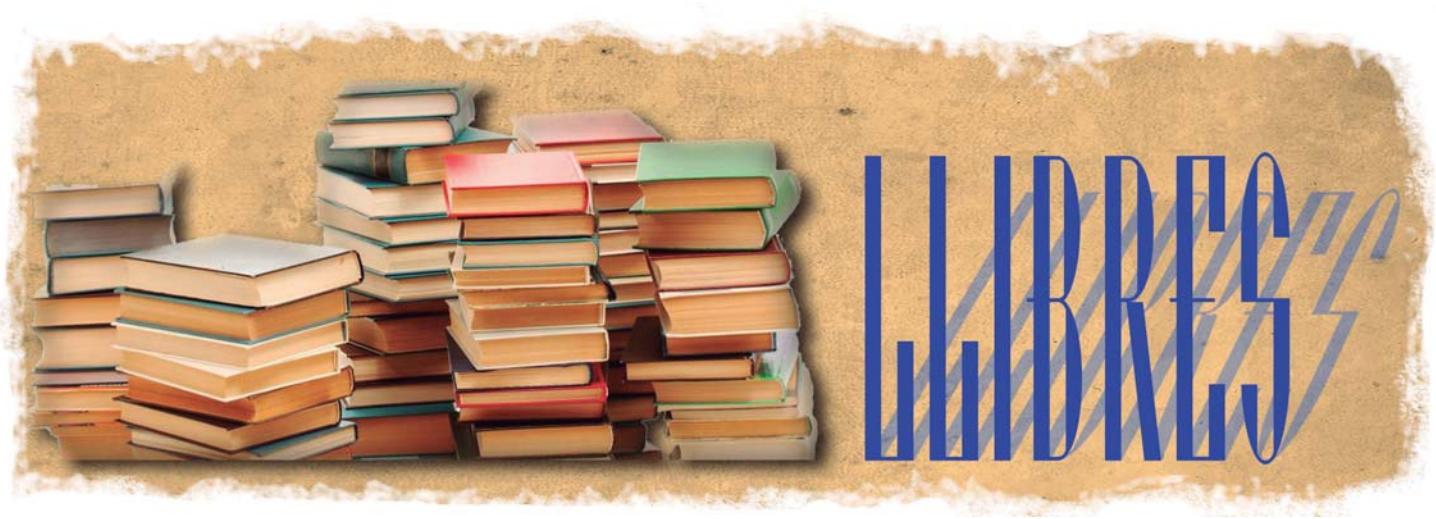

MOREY SERVERA, Pere.
La darrera canonada. *Mallorca 1701-1715.*
Pagès Editors. Col·lecció Lo Marraco, 295. Lleida, 2015.
287 pàgines.

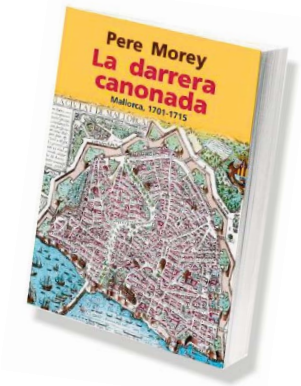

Pere Morey i Servera és un reeixit escriptor amb una extensa obra per a tots els públics, tot i que sempre se l'ha encasellat com a escriptor de literatura infantil i juvenil. La seva obra és coneguda pels lectors catalans, especialment pels de Mallorca, però també més enllà de les nostres fronteres naturals: la traducció al castellà d'*El templer i l'arquitecte* va fer que durant uns anys, amb el programa *Rutes literàries* del Ministeri d'Educació i Ciència, venguessin a Mallorca al·lots de diversos instituts de la península que l'havien llegida i visitaven, juntament amb l'autor, els escenaris de la novel·la. A la mateixa ciutat, quatre segles més tard, és on es desenvolupa bona part de la trama de *La darrera Canonada*.

Tot comença quan el senyor Joan de Torrella lloga el jove felanitxer Ramon Picornell com a mentor del seu fill. D'aquesta manera, passa a viure a Ciutat i comença a escriure un diari on anota les vivències sobre el que s'esdevé al seu entorn. Viu en una família austriacista i relata, des de la seva posició en primera línia dels fets, l'enfrontament entre els que defensaven la causa austriacista i els botiflers. S'enamora d'una jove que és serventa en una família botiflera. Ramon esdevé home de màxima confiança del senyor de can Torrella. Gràcies a la seva intel·ligència, seny i sacrifici, li confien tasques de certa responsabilitat i té accés als debats on es decideix i es parla de l'esdevenir de la guerra. Les pàgines d'aquest diari expliquen curosament els fets que, entre 1701 i 1715, porten el seu país a ser una província de Castella.

L'aventura del jove i brillant estudiant que passa a viure entre els senyors de Ciutat i les seves lluites pel poder, el patiment de l'enamorat que ha de viure la humiliació de la seva estimada, la descripció de les maneres de viure de principis del segle XVIII, l'apassionat i reiterat ús de les anècdotes històriques (de les quals Pere Morey n'és gran coneixedor) assaonades amb l'especial sentit de l'humor del mateix autor, fan que de manera lúdica *La darrera canonada* sigui un magnífic documental de la nostra història. Història que els "Werts" de totes les èpoques han tergiversat, o directament esborrat, dels currículums. L'autor, amb la seva extensa, obra és un divulgador de l'autoestima d'un poble maltractat per la història, per emprar un eufemisme. Ara, aquesta novel·la apareix en un moment oportú: l'any de la commemoració del Tricentenari de la invasió borbònica. Però no hagués fet res si ja l'haguéssim pogut llegir fa vint anys, ni farà res que segueixi essent llegida d'aquí a vint anys més.

Jaume Vallbona

Llorente Cortés, M. Ángeles.
Escuela pública. Dignidad y compromiso.
Ediciones Octaedro. 2015
256 pàgines.

Aquest llibre pretén contribuir a la dignificació de l'Escola Pública i de totes aquelles persones que amb el seu compromís militant treballen incansablement, amb dedicació, amb esperança, amb passió, per fer realitat una educació emancipadora que capaciti als éssers humans a prendre les regnes de la seva vida i intervenir activament en la transformació d'una societat terriblement desigual i injusta.

CICLE DE CONFERÈNCIES

L'ESCOLA QUE VOLEM

Educació pública: qualitat i compromís

22 d'octubre de 2015
ESCOLA PÚBLICA, QUALITAT I COMPROMÍS
Mª Ángeles Llorente

29 d'octubre de 2015
EL FRACÀS DE LA LLEI EDUCATIVA DE CATALUNYA (LEC) I LA ILP D'EDUCACIÓ COM A PROPOSTA ALTERNATIVA
Rosa M. Cañadell

5 de novembre de 2015
LLEI ANDALUSA D'EDUCACIÓ. Com s'ha aplicat? Què ha implicat? Quins han estat els seus beneficis i/o inconvenients?
Purificación Sánchez

23 de novembre de 2015
FORMACIÓ DOCENT: MESTRES O TECNÒCRATES
Carlos Aldana

S'ha sol·licitat l'homologació en hores de formació permanent de professorat a la Conselleria d'Educació

A les 19 hores
CLUB Diario de Mallorca

C/ Puerto Rico, 15
Polígon de Llevant

escola de formació i mitjans didàctics

STEI INTERSINDICAL